

PARTIJ KIEZEN VOOR KINDEREN IN BELGIË EN DOORHEEN DE WERELD

Memorandum van kinderrechtenactoren voor de verkiezingen van juni 2024

Uittreksels uit het memorandum mogen vrij worden gereproduceerd onder vermelding van de volgende verwijzing: "Partij kiezen voor kinderen in België en doorheen de wereld. Memorandum van kinderrechtenactoren voor de verkiezingen van juni 2024", CODE, KIRECO, UNICEF België, 2024.

Illustraties: @StudioHoyo

Creatie en productie: CDN Communication

INHOUDSTAFEL

	Inleiding.....	4
1	Coördinatie van het overheidsbeleid en gegevensverzameling.....	8
2	Participatie.....	10
3	Informereren, bewustmaken en voorlichten.....	13
4	Armoede.....	15
5	Migratie.....	18
6	Gezondheid.....	21
7	Mentale gezondheid.....	24
8	Handicap.....	26
9	Geweld.....	28
10	Politie en justitie.....	32
11	Jeugdhulp.....	34
12	Kinderopvang.....	37
13	Vrije tijd.....	40
14	Onderwijs.....	42
15	Leefmilieu.....	45
16	Klimaat.....	48
17	Internationale solidariteit.....	51

INLEIDING

Partij kiezen voor kinderen

Hoewel België een van de rijkste landen ter wereld is, leven almaar meer kinderen en jongeren er in armoede. Niet minder dan één kind op vijf krijgt met armoede en sociale uitsluiting te maken.

Voor kinderen is armoede het begin van een netelig hindernissenparcours. Armoede beïnvloedt alle facetten van een kinderleven: toegang tot onderwijs, gezondheidszorg, vrijetijdsactiviteiten, kinderopvang, cultuur ... Op al deze domeinen blijkt armoede kinderen te treffen. Door opeenvolgende crises kwam dit fenomeen nog meer naar voren en werden de meest kwetsbare kinderen het hardst getroffen, ook al werden er maatregelen genomen om hen te helpen.

Gezins- en kinderarmoede zijn een acute crisis die al onze aandacht vergt. Een crisis die een groot aantal kinderen treft. Een crisis die dringend en met voorrang moet worden aangepakt. De politieke antwoorden zijn al te vaak versnipperd tussen verschillende bevoegdheidsniveaus – het federale, gewestelijke en gemeenschapsniveau – waardoor ze onduidelijk, ongecoördineerd en weinig ambitieus zijn. Daarom moeten de verschillende bevoegdheidsniveaus hun politieke respons op de enorme uitdaging die kinderarmoede vormt, structureren en coördineren.

Kinderarmoede vormt de grondoorzaak van inbreuken op kinderrechten. Ze is de rode draad, soms heel subtiel, doorheen elke problematiek waarmee kinderen kampen. Daarom staat in dit memorandum het thema kinderarmoede centraal en is het de schakel tussen alle werkpunten die wij als prioritair beschouwen de komende jaren. Dit memorandum geeft een overzicht van de moeilijkheden waarmee kinderen vandaag de dag worden geconfronteerd en belicht de kansen die wij, als volwassenen, hebben om hun dagelijkse realiteit te veranderen. Om hun leven te verbeteren, hier in België.

Op 14 juni 2021 keurde de Europese Unie een instrument goed dat Belgische politieke beleidsmakers hierbij kan helpen. De Europese Kindgarantie verplicht lidstaten om nationale actieplannen uit te werken en in te voeren om kinderarmoede te bestrijden en kinderen in nood toegang te geven tot een reeks essentiële diensten zoals kinderopvang, onderwijs, gezondheidszorg, voeding en onderdak. Deze garantie voorziet ook in een beoordeling van de vooruitgang die België boekt met zijn beleid in deze domeinen. Op die manier zou de Kindgarantie het mogelijk moeten maken om vooruitgang te boeken, politieke beloftes in de praktijk te brengen en de effecten ervan te monitoren.

Deze domeinen weerspiegelen de bekommernissen van onze organisaties met het oog op de verkiezingen in juni 2024. Ze maken ook deel uit van onze prioriteiten en houden nauw verband met elkaar. De huidige situatie dwingt ons om dringend in actie te komen. Als we niet snel, gecoördineerd en doortastend ingrijpen, zullen de gevolgen van kinderarmoede, die vooral de meest kwetsbare kinderen treft, zich generaties lang laten voelen. Wij weten dat het mogelijk is om kinderen minder kwetsbaar te maken voor crisissituaties. Wij weten dat we de impact van crisissituaties op kinderen kunnen voorkomen en dat we hen weerbaarder kunnen maken. Het is de plicht van politieke verantwoordelijken om kinderen en hun gezinnen te beschermen, door middel van een snelle reactie, maar ook en misschien vooral door structurele oplossingen voor de toekomst op te zetten.

Dit memorandum biedt een brede kijk op de toepassing van kinderrechten in België. Het document schetst de problematiek op verschillende bevoegdheidsniveaus en is gebaseerd op cijfers en gegevens die zo nauwkeurig mogelijk trachten te zijn.

Onze aanbevelingen zijn gericht aan alle politieke partijen en aan alle bevoegdheidsniveaus. Kinderrechten houden nauw verband met elkaar en kunnen dus bij de handhaving ervan niet los van elkaar worden gezien. Het beleid rond kinderrechten moet ambitieus en goed gecoördineerd zijn en moet uitgaan van nauwkeurige, uitgesplitste gegevens op nationaal niveau.

Wij roepen de politieke verantwoordelijken op om voor kinderen op te komen tijdens de verkiezingen in 2024, en moedigen de 16- tot 18-jarigen aan om massaal te gaan stemmen bij de volgende Europese verkiezingen.

Paolo De Francesco
en Sofia Mahjoub
COVOORZITTERS VAN KIRECO

Gauthier De Wulf
VOORZITTER VAN CODE

Christèle Devos
ALGEMEEN DIRECTEUR
UNICEF BELGIË

OPGELET!

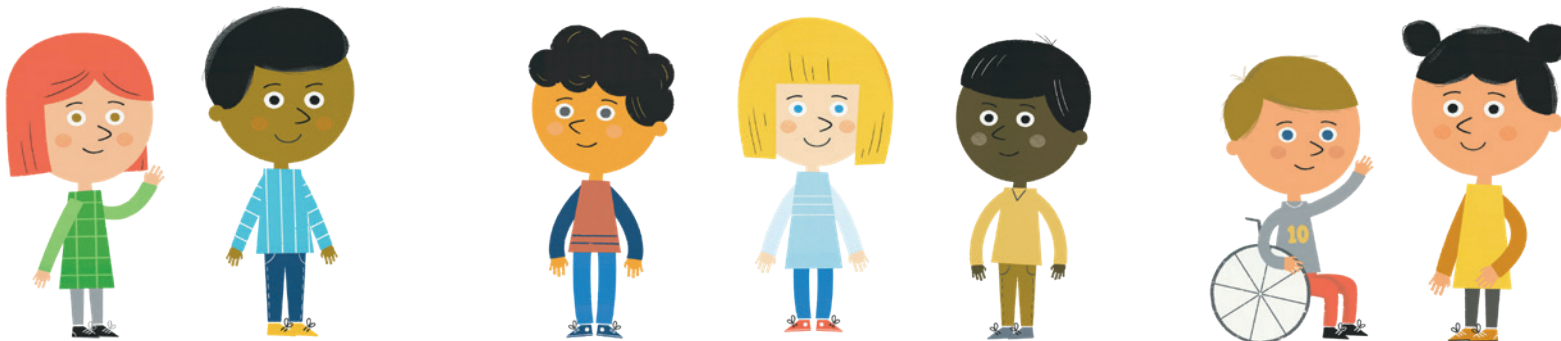
Dit memorandum geeft een overzicht van de prioritaire aanbevelingen voor kinderen, zoals die vastgelegd zijn door de Kinderrechtencoalitie Vlaanderen, de Coordination des ONG pour les droits de l'enfant en UNICEF België die deze aanbevelingen samen hebben uitgeschreven. In totaal hebben meer dan 50 kinder-rechtenorganisaties een bijdrage geleverd om dit memorandum op te stellen.

De aanbevelingen worden voorgesteld per thema. Ook de thema's zijn gekozen na een selectie en bestrijken niet alle gebieden van het Verdrag inzake de Rechten van het Kind. Elk thema werd nauwgezet uitgekozen en samengevat om tot het uiteindelijke formaat van dit memorandum te komen. De partners staan ter beschikking om deze aanbevelingen verder uit te diepen met alle betrokken partijen: beleidsmakers, professionals, vrijwilligers, ouders en natuurlijk ... kinderen en jongeren zelf.

Ten opzichte van het memorandum dat aan de politieke partijen werd gericht, bevat deze versie voor het grotere publiek niet alle aanbevelingen, werden sommigen van deze ook vereenvoudigd weergegeven en werd waar nodig context toegevoegd om de verstaanbaarheid van het document te vergroten.

DEFINITIE VAN EEN KIND

In dit memorandum hebben we het over "kinderen" zoals gedefinieerd in het VN-Verdrag inzake de Rechten van het Kind (VRK): onder "kind" verstaat het Verdrag "**ieder mens jonger dan achttien jaar**, tenzij volgens het op het kind van toepassing zijnde recht de meerderjarigheid eerder wordt bereikt".

De **Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen** (SDG's) werden goedgekeurd door de Verenigde Naties in 2015. Ze vormen een wereldwijde oproep om armoede uit te roeien, de planeet te beschermen en ervoor te zorgen dat mensen in vrede en voorspoed leven tegen 2030.

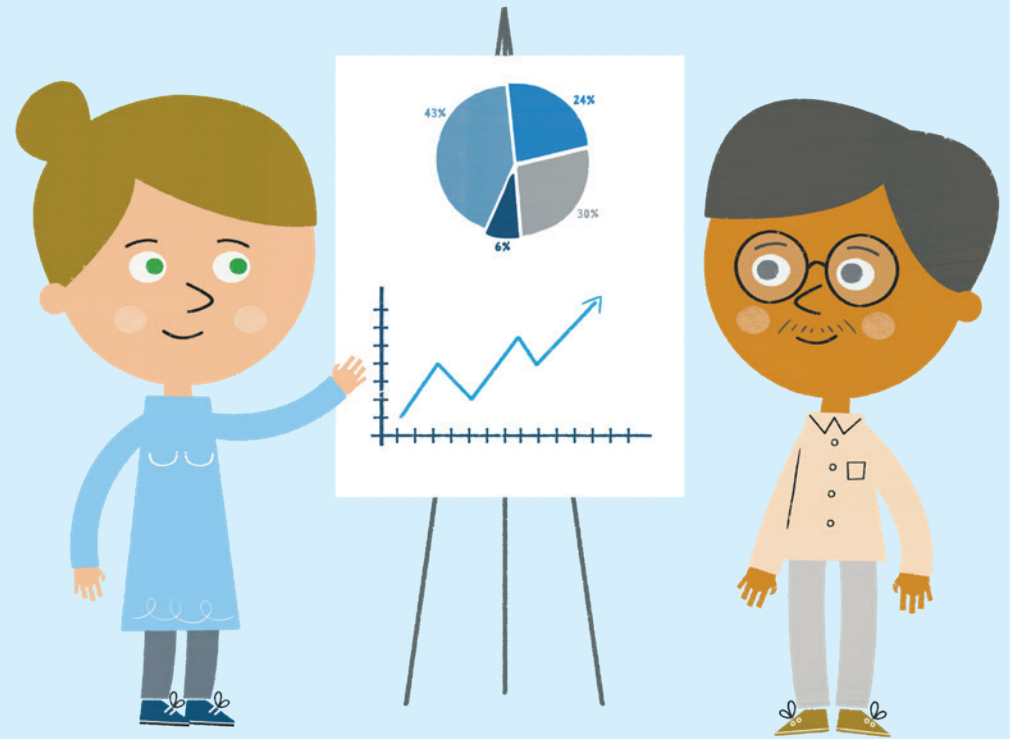
Het internationale verdrag dat bekendstaat onder de naam **Verdrag inzake de Rechten van het Kind** werd goedgekeurd door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties op 20 november 1989. Dit verdrag beschrijft de grondrechten van kinderen en is momenteel door 197 staten bekrachtigd.

De artikelen van het Verdrag inzake de Rechten van het Kind en de Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen (SDG's) vormen de grondslag van dit memorandum.

Door de sterke onderlinge verwevenheid en wisselwerking tussen de artikelen van het VRK en de SDG's heeft elke themafiche van dit memorandum betrekking op meer dan één kinderrecht en meer dan één SDG. Daarom vindt u hierboven een overzicht van de artikelen van het VRK en de SDG's.

1 COÖRDINATIE VAN HET OVERHEIDSBELEID EN GEGEVENSVERZAMELING

Betrouwbare, accurate gegevens zijn essentieel om een doeltreffend overheidsbeleid op te bouwen. Helaas ontbreken deze gegevens in België. De nationale gegevens zijn onvolledig en als ze al bestaan, zijn ze niet nauwkeurig. Op verschillende bevoegdheidsniveaus verzamelen bepaalde sectoren of instanties cijfers, maar pogingen om deze om te zetten in een reeks kwaliteitsvolle indicatoren liepen op niets uit, ondanks de inspanningen van de Nationale Commissie voor de Rechten van het Kind (NCRK).

Uiteraard vertellen cijfermatige gegevens niet het hele verhaal. Toch kunnen we er bepaalde kennis uit putten en er adequate antwoorden mee formuleren. Deze gegevens helpen ons ook om de omvang van de taak in te schatten en ze maken situaties zichtbaar die anders onopgemerkt zouden blijven of in de vergeethoek raken. Ze vormen de ruggengraat van politieke actie en zijn vaak ook een hefboom om actie te ondernemen. Bovendien kunnen we aan de hand van gegevens vooruitgang en inspanningen beoordelen, wat nodig is om doelstellingen te bereiken, bijvoorbeeld inzake kinderarmoede.

In België schetsen deze versnipperde gegevens een relatief vaag beeld van de dagelijkse realiteit die kinderen ervaren. Het is makkelijker om een probleem te negeren zolang het

statistisch niet bestaat. Nationale uitgesplitste gegevens – dus verdeeld in subcategorieën (geslacht, afkomst, socio-economische status ...) – ontbreken. Dit gebrek aan gegevens vloeit voort uit de vele bevoegdheidsniveaus en de gebrekkige coördinatie ertussen, wat gevolgen heeft voor de verwezenlijking van kinderrechten.

Er bestaan talrijke concrete voorbeelden van een gebrekkige politieke coördinatie waarvan kinderen het slachtoffer zijn. België beschikt bijvoorbeeld over drie actieplannen voor kinderrechten: in Vlaanderen, het Waals Gewest en de Franse Gemeenschap. Op federaal niveau bestaat een dergelijk plan niet. Er bestaat ook geen actieplan voor kinderrechten dat op nationaal niveau wordt gecoördineerd, wat volgens onze organisaties moet veranderen tijdens de volgende legislatuur. Sommige regeringen hebben geen minister die de coördinatie rond kinderrechten op zich neemt, waardoor de coördinatie nog moeizamer verloopt. Dat is onder andere het geval op federaal niveau en in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

We komen tot dezelfde vaststelling wat de verdedigers van kinderrechten betreft. In ons land zijn er twee aangesteld: in Vlaanderen en in de Franse Gemeenschap. Hun bevoegdheid is officieel echter strikt beperkt tot het gemeenschapsniveau, terwijl

kinderrechten een veel breder “territorium” van bevoegdheden bestrijken. Administraties hebben soms deskundigen of contactpunten op het gebied van kinderrechten, maar deze laatste hebben vaak een al te groot takenpakket om hun missie goed uit te voeren.

Ondanks dit gefragmenteerde beeld mag België er trots op zijn dat het in 2005 een **Nationale Commissie voor de Rechten van het Kind** (NCRK) heeft opgericht. Maar deze organisatie heeft het moeilijk om haar missie te vervullen omdat de Commissie met een te klein team werkt (momenteel minder dan twee voltijdse equivalenten) en dus over uiterst beperkte middelen beschikt. Naar onze mening moet het werkingsbudget van de NCRK aanzienlijk worden verhoogd, overeenkomstig de omvang van haar opdracht. Ook de inzameling van betrouwbare, geharmoniseerde en uitgesplitste gegevens moet deel uitmaken van haar kerntaken.

Volgens onze organisaties zou de NCRK kwantitatieve en kwalitatieve gegevens moeten verzamelen om beter te kunnen analyseren hoe kinderrechten worden nageleefd in België. De NCRK zou een digitaal instrument moeten ontwikkelen, samengesteld uit een reeks solide indicatoren, om de nationale doelstellingen inzake kinderrechten weer te geven en hun implementatie te beoordelen. Het maatschappelijk middenveld, professionals en kinderen zouden betrokken moeten worden bij deze meet- en analyse-oefening. We moeten onze schouders onder dit toekomstproject zetten waarvoor meer menselijke en financiële middelen onmisbaar zijn.

Federaal

- Stel een coördinerend minister voor kinderrechten aan.
- Creëer een netwerk van contactpunten voor kinderrechten binnen de bevoegde overheidsentiteiten en administraties.
- Stel een federaal actieplan kinderrechten op.

Interfederaal

- Versterk het mandaat van de Nationale Commissie voor de Rechten van het Kind (NCRK).
- Consolideer de gegevens over de situatie van kinderrechten in België door middel van een reeks nationale kinderrechtenindicatoren.
- Stimuleer en ondersteun onderzoek gericht op het verzamelen van gegevens inzake kinderrechten en gebruik deze voor het ontwikkelen, opvolgen en evalueren van wetgeving, beleid en programma's inzake kinderrechten.

Gemeenschappen en gewesten

- Stel een kinderrechtenminister aan voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.
- Versterk de instellingen van het Kinderrechtencommissariaat en de *Délégué général aux droits de l'enfant*.
- Garandeer voldoende middelen voor de ministers verantwoordelijk voor kinderrechten.
- Versterk de opleiding van ambtenaren die met kinderrechten aan de slag gaan.

2

PARTICIPATIE

Participatie is de hoeksteen van onze democratie. Traditionele participatiemodellen worden in hun huidige vorm steeds vaker in vraag gesteld en soms aangevuld met systemen waarin burgers directer participeren of vertegenwoordigd zijn. Participatie, debat, vrijwillige actie en betogingen voeden de democratie. Hoewel dit principe algemeen wordt aanvaard als het om volwassenen gaat, lijkt dat niet zo vanzelfsprekend wanneer we het over kinderen en jongeren hebben. Hun participatie wordt vaak niet ernstig genomen en zelfs op argwaan onthaald.

Nochtans **hebben kinderen het recht om te worden gehoord in alle beslissingen die hen aanbelangen.** Het gaat niet om een bijkomstig of ondergeschikt recht, of om een voorrecht dat aan nukkige kinderen wordt toegekend. Integendeel, het gaat wel degelijk om een recht (artikel 12 van het Verdrag). Door kinderen de kans te geven om zo jong mogelijk hun kritische geest te ontwikkelen en om democratisch in dialoog te gaan, en door echt ruimte voor participatie te creëren, kunnen zij hun steentje bijdragen aan een samenleving die solidair is en achter mensenrechten staat.

Maar dan moeten overheden ethische, authentieke en duurzame kanalen voor participatie openen. De **participatie van kinderen begint door hen gerichte informatie te bezorgen die op hun leeftijd is afgestemd.** Kinderen moeten begrijpen hoe belangrijk hun participatie is en welke impact ze ervan kunnen verwachten. Bovenal telt natuurlijk dat hun participatie wordt gevolgd door concrete resultaten en dat de stem van kinderen ook echt wordt gehoord. Om deze inspanningen te leveren op alle plaatsen waar kinderen en jongeren wonen, hebben we tijd en de juiste middelen nodig.

Er staat veel op het spel. Want **het wantrouwen tegenover instellingen** leeft sterk. Uit een recente peiling, gepubliceerd door de **RTBF en La Libre Belgique**¹, bleek het volgende: 47,8% van de 18- tot 34-jarigen vindt dat het land efficiënter bestuurd zou worden als de macht geconcentreerd zou zijn in de handen van één leider. Dit cijfer ligt hoger dan bij de volledige bevolking. Daarom moeten we dringend actie ondernemen. Zo moeten we er in de eerste plaats voor zorgen dat jongeren en de politiek elkaars wereld leren kennen. Door meer in contact te komen, via de school en op plaatsen buiten de school, kunnen we de nieuwsgierigheid langs beide kanten prikkelen zodat de huidige scheidingsmuur op zijn minst gedeeltelijk wordt afgebroken.

In **het memorandum**² van het Forum des Jeunes, een orgaan dat jongeren vertegenwoordigt (16-30) in de Franstalige gemeenschap, werd aangetoond dat deze vervreemding van jongeren ten opzichte van politieke vertegenwoordigers toeneemt met de leeftijd. Jongeren voelen zich erg teleurgesteld over de wereld van volwassenen en de manier waarop deze volwassenen hen zien. Door de COVID-19-pandemie nam deze perceptie alleen maar toe. De opeenvolgende lockdowns troffen jongeren bijzonder hard en zorgden

soms zelfs voor spanningen, ook tijdens soms feestelijke evenementen waar bleek dat hun generatie er genoeg van had en de indruk had in de steek gelaten te worden.

Het gebrek aan aandacht voor kinderen en jongeren tijdens de pandemie was bijzonder opvallend en leidde wellicht tot deze kloof tussen jongeren en instellingen (**Vlaamse Jeugdraad, 2018**³; Kinderrechtencommissariaat, **KeKi & Kinderrechtencoalitie, 2020**⁴). Toch spelen er veel meer factoren dan alleen de politieke wereld in deze complexe relatie tussen jongeren en instellingen. Dat jongeren traditionele media slechts sporadisch raadplegen, speelt ook een rol. Om de band tussen jongeren en pluralistische informatie te herstellen, zijn wij ervan overtuigd dat de overheid media moet ontwikkelen die aangepast zijn aan kinderen en ontworpen zijn door en voor kinderen. Zo zouden jongeren de kans krijgen om zichtbaarder te zijn en mee te bedenken hoe informatie op nieuwe manieren kan worden overgebracht, via media die bij hun leeftijd en hun gewoonten passen.

Recent onderzoek benadrukt bovendien dat jongeren hun onmacht hebben geïnternaliseerd. Zo denkt maar 7,2% van de Europese jongeren dat ze een concrete impact kunnen hebben op maatschappelijke vraagstukken, terwijl 76% vindt dat ze geen enkele invloed hebben (**Moxon & Pantea, 2021**⁵). Nochtans zijn jongeren geïnteresseerd in de wereld die hen omringt en kiezen ze ervoor om te participeren, zoals blijkt uit het succes van de klimaatmarsen. Maar hun stem moet ook worden gehoord. Jongeren onder 18 jaar vertegenwoordigen ongeveer een vijfde van de bevolking. Zij zijn deskundigen wat hun eigen jeugd betreft. Toch hebben ze geen stemrecht, met uitzondering van 16- en 17-jarigen bij de Europese verkiezingen.

1 J.-F. NOULET, "Sondage RTBF/La Libre "Bye-Bye, la démocratie?": un Belge sur quatre donnerait le pouvoir à un leader unique" 2022, RTBF op <https://www.rtf.be>.

2 "Mémoire: Etre jeune en 2021: Lignes de force pour une société à réinventer", 2021, Forum des Jeunes op <https://forumdesjeunes.be>.

3 A. ACHOURI, "Advies jeugdparticipatie en democratie", 2021, Vlaamse jeugdraad op <https://vlaamsejeugdraad.be>.

4 "Coronacrisis treft alle kinderen en jongeren Resultaten online-enquête #jongerenovercorona", 2022, Kinderrechtencommissariaat, het Kenniscentrum Kinderrechten en de Kinderrechtencoalitie Vlaanderen sur www.kinderrechten.be.

5 Dr. D. MOXON et Dr. M.-C. PANTEA, "8th cycle of the EU youth dialogue qualitative consultation report: Space for Democracy and Participation", 2021, Instituto Português do Desporto e Juventude.

Kinderen en jongeren willen ook op school worden gehoord. Maar in de realiteit vinden ze dat ze geen invloed hebben op de schoolorganisatie en dat het onderwijs weinig democratisch is⁶.

De les- en examenroosters, het interne schoolreglement, de organisatie van activiteiten, pauzes, de inrichting van klassen en de speelplaats worden meestal bepaald zonder echt te overleggen. Scholen beschikken niet echt over participatiestructuren voor kinderen, en leerlingenraden zijn niet echt bevoegd om te beslissen.

Dit **gebrek aan aandacht voor jongeren en hun mening, zelfs bij beslissingen die hen rechtstreeks aangaan**, zien we terug in talloze domeinen en ook in hun eigen gezinsleven. In Vlaanderen toonde een studie van het Kinderrechtencommissariaat aan dat van de 40 ondervraagde rechters maar 27% inging op verzoeken van kinderen om gehoord te worden in een echtscheidingszaak. De mening van kinderen over hun eigen onderwijs is van ondergeschikt belang. Wanneer kinderen en ouders het oneens zijn, geeft de mening van deze laatsten de doorslag.

Gemeenschappen en gewesten

- Onderzoek hoe participatie sterker verankerd kan worden in wetgeving met betrekking tot kinderen.
- Ondersteun (de oprichting van) kind- en jeugd-vriendelijke media ter gerandering van het recht op informatie van kinderen en jongeren.

Interfederaal

- Verhoog het aantal contacten tussen kinderen en jongeren en politieke vertegenwoordigers.
- Geef 16- en 17-jarigen stemrecht.
- Garandeer het recht op ethische, zinvolle en duurzame participatie voor kinderen en jongeren, zonder leeftijdsgrenzen.
- Bouw participatie van kinderen structureel in beleidsvorming in.
- Versterk de vorming en de middelen ter ondersteuning van professionals die met kinderen en jongeren werken, zodat zij het recht op participatie van kinderen en jongeren in werking zouden kunnen stellen.
- Zorg ervoor dat kinderen en jongeren informatie krijgen die aangepast is aan hun leeftijd en hun maturiteit.

Federaal & Europees

- Verzeker duidelijke, aangepaste en inclusieve informatie over de Europese verkiezingen voor jongeren.

6 De Ambrassade, 2022

3 INFORMEREN, BEWUSTMAKEN EN VOORLICHTEN

Om je rechten te doen gelden, moet je ze eerst goed kennen. In België varieert de kennis van deze rechten sterk. Ten eerste verschilt deze kennis van leeftijd tot leeftijd. Uit een in 2023 gepubliceerde **studie van UNICEF België**⁷ bleek dat **maar 18% van de kinderen van 2,5 tot 6 jaar gelooft dat ze rechten hebben.**

Uiteraard begrijpen driejarigen het begrip “rechten” niet op dezelfde manier als een vijftienjarige. Om die reden moeten kinderen informatie ontvangen die is afgestemd op hun specifieke leeftijd. Informeren is al op heel jonge leeftijd nodig, want kinderen kunnen het slachtoffer of getuige zijn van inbreuken op hun rechten en bijvoorbeeld te maken krijgen met mishandeling, ontbering en discriminatie.

Het is daarom **essentieel om kinderen al op heel jonge leeftijd te informeren en voor te lichten over hun rechten, met passende inhoud.** Want een goede kennis van kinderrechten bevordert hun toepassing.

Hoewel bij jonge kinderen nauwelijks 18% gelooft dat ze rechten hebben, kennen ze bepaalde, specifieke rechten wel. Zo is 100% van de kinderen tussen 2 en 6 jaar er zich van bewust dat ze recht op verzorging hebben, zelfs wanneer een volwassene weigert om hen te helpen. We ontdekten ook dat 83,3% van de meisjes van 4 tot 6 jaar het recht op non-discriminatie op grond van geslacht kent, tegenover 62,5% van de jongens van dezelfde leeftijd.

Het is beslist noodzakelijk dat kinderen hun rechten beter kennen. Hiervoor moeten ze kennis verwerven, maar ook leren hoe ze zich kunnen opstellen en gedragen om hun rechten en die van andere kinderen te verdedigen en te beschermen.

We weten dat respect voor kinderrechten grotendeels afhangt van volwassenen, van hun houding en gedrag,

⁷ “Discussion Paper. Child Rights Education with Children Aged 0–6 Years”, 2021, UNICEF op <https://www.unicef.org/>.

In 2021 verklaarde maar 28,4% van de volwassenen in België dat ze een goede of gemiddelde kennis van kinderrechten hadden, tegenover 30,9% in 2019 (UNICEF België, Barometer 2021⁸).

van regels die zij bepalen en toepassen. Maar kennen volwassenen de rechten die kinderen genieten en die volwassenen moeten naleven? Kennen ze de rechten die in het Verdrag inzake de rechten van het kind geschreven staan? De barometer 2021 van UNICEF leert ons dat **maar 28,4% van de Belgische volwassenen een goede of gemiddelde kennis van kinderrechten heeft**. Dit cijfer daalt sinds 2019.

De Belgische Staat heeft de plicht om een actieve rol te spelen in de verspreiding en bewustmaking rond kinderrechten. **Door het Verdrag inzake de rechten van het kind te ondertekenen en te bekrachtigen, heeft België er zich immers formeel toe verbonden om kinderen en volwassenen te informeren over deze rechten**. Daarbij moet het land taal en media hanteren die aangepast zijn aan alle betrokken leeftijdsgroepen. De inhoud moet kinderen en jongeren aanspreken in functie van hun leeftijd en moet aansluiten bij hun leefwereld en ervaringen.

Vandaag de dag wordt deze verplichting maar gedeeltelijk vervuld. **Het niveau van kinderrechteneducatie is onvoldoende**. Verschillen in aanpak en inhoud tussen gemeenschappen zijn een oorzaak van ongelijkheid tussen kinderen. Kinderen krijgen niet allemaal toegang tot dezelfde informatie, afhankelijk van waar ze wonen.

In het kader van het project **F4YR**⁹ (Fight for Your Right) onder leiding van de Nationale Commissie voor de Rechten van het Kind **betreuren heel wat jongeren dat er weinig informatie over kinderrechten wordt verspreid**. Volgens hen is deze informatie moeilijk te vinden. De informatie wordt niet onder de aandacht gebracht en je moet ze vaak zelf opsporen door veel op te zoeken. Nog een bekommernis: veel leerkrachten hebben nooit over kinderrechten horen praten tijdens hun initiële opleiding, zoals blijkt uit een onderzoek van de **Coordination des ONG pour les droits de l'enfant in 2019**¹⁰. Jongeren die aan het F4YR-project hebben deelgenomen, bevestigen echter dat de school de plaats bij uitstek is voor voorlichting rond kinderrechten.

Politici zouden inspanningen moeten leveren om kinderrechten beter bekend te maken bij kinderen en volwassenen.

Interfederaal

- Versterk bijscholing in kinderrechten voor beroepsmensen die met of voor kinderen werken.
- Maak informatie over kinderrechten toegankelijker en aantrekkelijker met bijzondere aandacht voor de meest kwetsbare kinderen.

Gemeenschappen en gewesten

- Versterk het interdisciplinair onderwijs over de rechten van het kind in alle opleidingsprogramma's en op alle onderwijsniveaus.
- Versterk de initiële opleiding en bijscholing in kinderrechten voor alle beroepsmensen die met kinderen en jongeren werken.

⁸ "Jaarverslag 2021 van UNICEF", 2021, UNICEF België op <https://www.unicef.be>.

⁹ "Fight4YourRight", Nationale Commissie voor de Rechten van het Kind op <https://ncrk-cnde.be>.

¹⁰ « L'éducation aux droits de l'enfant à l'école – La situation en Fédération Wallonie-Bruxelles », 2019, Coordination des ONG pour les droits de l'enfant op www.lacode.be.

4 ARMOEDE

De strijd tegen kinder- en gezinsarmoede is hét beslissende gevecht dat alles kan veranderen.

Armoede beïnvloedt alle aspecten van het leven van kinderen en leidt vanaf de geboorte tot ongelijkheid die almaar moeilijker te overwinnen is naarmate de jaren verstrijken. Armoede ondermijnt de meeste kinderrechten, zoals het recht op gezonde voeding, het recht op gezondheid, het recht op huisvesting, het recht op onderwijs en het recht op een gezinsleven. Kortom, het recht op een waardig leven. Op een dieper niveau belet armoede kinderen om hun volledige potentieel te ontwikkelen. In de wereld genieten bijna drie op vier kinderen geen enkele vorm van sociale bescherming, wat hun kansen om aan armoede te ontsnappen ondermijnt.

Zonder sociaal vangnet bevinden deze kinderen en hun ouders zich in een kwetsbare situatie en zijn ze overgeleverd aan de grillen van het leven. In België bestaat er sociale zekerheid, gaan kinderen gratis naar school – of toch op papier – en kunnen mensen met een vervangingsinkomen overleven. **Maar deze hulp maakt het niet altijd mogelijk om aan armoede te ontsnappen.** In 2022 leefde **13,2% van de Belgen in een huishouden waar het beschikbare inkomen onder de armoedegrens lag**¹¹. De indicatoren voor kinderarmoede zijn al lange tijd zorgwekkend, wat laat uitschijnen dat beleidsmakers, ondanks alle bewijsmateriaal, misschien niet de volle omvang van de uitdagingen onder ogen zien.

In een land dat rijk is als het onze is kinderarmoede **alleen maar toegenomen sinds 2008**¹², terwijl ze net zou moeten afnemen. De laatste cijfers bevestigen dat één

¹¹ "Risiko op armoede of sociale uitsluiting: Meer dan 2 miljoen Belgen lopen risiko op armoede of sociale uitsluiting" 2023, Statbel op <https://statbel.fgov.be>.

¹² UNICEF Innocenti, "Worlds of Influence: Understanding what shapes child well-being in rich countries", 2020, Innocenti Report Card 16, UNICEF Office of Research – Innocenti.

2.144.000 Belgen, ofwel 18,7% van de Belgische bevolking, lopen risico op armoede en sociale uitsluiting (Statbel, 2023¹³).

op vijf kinderen in België wordt getroffen door armoede en sociale uitsluiting. Dat cijfer is hoog in Europa. Het is zelfs schrikwekkend hoog. Daarom roepen onze organisaties alle politieke verantwoordelijken op om **dringend de laagste inkomens en uitkeringen op te trekken tot boven de Europese armoedegrens**.

Als we niet massaal investeren in dit menselijke kapitaal met een immens potentieel, laten we kinderen in feite in

de kou staan, wat hun hele leven lang verwoestende gevolgen zal hebben en ook tot een ernstige impact op de toekomstige samenleving zal leiden.

De afgelopen jaren zijn ongelooflijk moeilijk geweest voor mensen over de hele wereld, ook in België. We werden geconfronteerd met een reeks ernstige crises: een **hardnekkige pandemie, een grote oorlog in Europa, een energiecrisis, stijgende inflatie en voedselonzekeerheid**. Deze gebeurtenissen hebben kinderen zwaar getroffen en **verergerden de toch al zware gevolgen van armoede bij kinderen en gezinnen**.

Tegelijkertijd hebben deze crisissituaties duizenden nieuwe gezinnen in armoede gestort. Deze verdere verzwakking van het sociale weefsel heeft aangetoond dat de bestaande bescherming in België van onschatbare waarde is, maar tegelijk ontoereikend.

Armoede verscherpt ongelijkheid van jongs af aan. De haalbaarheidsstudie in het kader van de Europese Kindgarantie toont aan dat in België 53% van de kinderen geen toegang heeft tot kinderopvang en dat 3% van de kinderen medische noden heeft waaraan niet is voldaan¹⁴. Een andere studie vertelt ons dat 28% van de ouders reeds medische zorgen of opvolging voor een kind heeft moeten uitstellen omwille van financiële redenen¹⁵. Schoolkosten verdiepen ongelijkheden reeds vanaf zeer jonge leeftijd. Het grondrecht op onderwijs, zoals gewaarborgd in het Verdrag inzake de Rechten van het Kind en in onze Grondwet, is nog geen werkelijkheid in België. Bij deze problemen voegen er zich nog andere, zoals fatsoenlijke huisvesting vinden en energiefacturen betalen, waardoor gezinnen met de laagste inkomens vaak niet anders kunnen dan in huizen wonen die “energievreter” zijn. Deze gezinnen staan voor een onmogelijke keuze: hun woning verwarmen, facturen betalen, één warme maaltijd per dag eten of hun kinderen inschrijven voor vrijetijdsactiviteiten.

De **Europese Kindgarantie, goedgekeurd in 2021, kan een nuttig instrument zijn om lidstaten te herinneren aan hun verplichtingen tegenover kinderen** en om te meten welke vooruitgang landen boeken en welke inspanningen nog nodig zijn om de doelstel-

lingen te bereiken. De barrières die kinderen de toegang blijven belemmeren tot werkelijk inclusieve openbare diensten – gratis en van goede kwaliteit – zijn in strijd met wat de Europese Kindgarantie bepaalt. Het Belgische actieplan dat in 2022 werd aangenomen had veel ambitieuzer moeten zijn gezien de omvang en hoogdringendheid van de uitdagingen die we collectief moeten aanpakken om kinderarmoede in te dijken.

Ook al is iedereen het erover eens dat kinderarmoede onaanvaardbaar is, **moeten we van kinderarmoede echt een nationale prioriteit maken**. Kinderarmoede moet op een gecoördineerde manier aangepakt worden door alle regeringsleden en op alle bevoegdheidsniveaus, er moeten kanalen worden geopend waar kinderen en gezinnen kunnen participeren en er moeten voldoende, structurele middelen worden geïnvesteerd om een einde te maken aan kinderarmoede.

De Europese Kindgarantie¹⁶ is een essentieel politiek engagement om kinderarmoede en sociale uitsluiting te bestrijden. Deze garantie moet sociale uitsluiting voorkomen en bestrijden door behoeftige kinderen daadwerkelijk toegang te verlenen tot een reeks essentiële diensten: gratis onderwijs en opvang voor jonge kinderen, gratis onderwijs (met inbegrip van buitenschoolse activiteiten en minstens één gezonde maaltijd op elke schooldag), gratis gezondheidszorg, gezonde voeding en geschikte huisvesting.

¹³ “Risico op armoede of sociale uitsluiting: Meer dan 2 miljoen Belgen lopen risico op armoede of sociale uitsluiting” 2023, Statbel op <https://statbel.fgov.be>.

¹⁴ Directorate-General for Employment, Social Affairs and Inclusion, Feasibility study for a child guarantee – Report on the online consultation 2019, Publications Office of the European Union, 2020, <https://data.europa.eu/doi/10.2767/035788>.

¹⁵ Baromètre des parents 2022, Ligue des familles, <https://liguedesfamilles.be/article/barometre-des-parents-ce-si-difficile-equilibre>

¹⁶ “Europese Kindgarantie”, Europese Commissie op <https://ec.europa.eu>.

Interfederaal

- Maak van armoedebestrijding bij kinderen en gezinnen een absolute prioriteit voor alle regeringen. Verzeker voldoende en structurele investeringen hiervoor.
- Investeer prioritair voor kinderen tijdens en in de navolging van crisissen, garandeer de bescherming van deze investeringen en schenk hierbij bijzondere aandacht aan de meest kwetsbare kinderen.
- Garandeer kwaliteitsvolle en geïsoleerde woningen voor gezinnen die in armoede leven en gezinnen uit de lagere middenklasse.
- Verlaag de drempels om toegang te krijgen tot betaalbare en gezonde huisvesting en om een woning te behouden.

Federaal

- Verhoog dringend de laagste inkomens en uitkeringen boven de Europese armoedegrens en neem de Europese armoedegrens op in de federale wetgeving.
- Ontwikkel een ambitieus actieplan om de Kindgarantie werkelijkheid te maken in België.

Gemeenschappen en gewesten

- Voer een gezondheids- en onderwijsbeleid dat daadwerkelijk gratis is voor alle kinderen, met inbegrip van kosteloze schoolmaaltijden.
- Garandeer toegang tot gratis, inclusieve en kwaliteitsvolle kinderopvang voor kinderen uit gezinnen die armoede en sociale uitsluiting ervaren.

Europees

- Herzie de Europese doelstelling voor kinderarmoede en maak deze ambitieuzer.

5

MIGRATIE

Asielzoekers in geïmproviseerde kampen in hartje Brussel. Gezinnen die op straat slapen. Kinderen die alleen aankomen, zonder ouders, en in hun eentje rondzwerven. Sinds 2020 wordt België, net als andere Europese landen, opnieuw met een opvangcrisis geconfronteerd.

Omdat er meer asielzoekers aankomen dan er opvangplaatsen beschikbaar zijn, vormden er zich eindeloze wachtrijen voor het aanmeldcentrum Klein Kasteeltje in het centrum van Brussel. Aanvragers van internationale bescherming hadden toen geen andere keuze dan op straat te leven, in afwachting van een opvangplaats. Hoewel gezinnen met kinderen voorrang kregen, vonden zij soms evenmin een opvangplaats en sliepen ze op straat. Niet-begeleide kinderen die hun vreselijke beproeving als vluchteling alleen doorstaan, zwerven soms rond door de Brusselse straten, terwijl anderen verdwijnen.

Elk jaar **stijgt¹⁷ het aantal meldingen van niet-begeleide kinderen die verdwenen zijn**. Volgens Child Focus zijn ruim 800 van deze kinderen van de radar verdwenen. Dit cijfer omvat enkel gevallen die bij de politie zijn gesignaleerd. Systemen om verdwijningen op te sporen en te voorkomen moeten, naar onze mening, aanzienlijk worden verbeterd. Want kinderen die alleen en zonder hun ouders aankomen, vallen ten prooi aan mensenhandelaars en netwerken van allerlei soort.

De migratieroutes van kinderen en vluchtelingen en dan vooral van niet-begeleide kinderen, worden almaar langer en gevaarlijker. Deze vluchtroutes hebben een aanzienlijke impact op hun psychosociale welzijn en mentale gezondheid. Langs **migratieroutes loeren geweld en gevaar** om de hoek. Deze beproevingen komen boven op de pijnlijke gebeurtenissen waarvoor ze op de vlucht sloegen. Oorlog, humanitaire crises en extreme armoede dwingen miljoenen kinderen om hun land te verlaten, de woestijn te doorkruisen en de oceaan over te steken en confronteren hen met trauma's en tragedies. Van alle

migranten zijn kinderen het kwetsbaarst, en daarom hebben ze gespecialiseerde aandacht nodig. In 2022 **vertegenwoordigden kinderen ongeveer 41% van de vluchtelingen in de wereld**¹⁸. In 2021 vroegen 25.971 mensen asiel aan bij de Dienst Vreemdelingenzaken, waarvan 7.225 minderjarigen. In 2022 nam het aantal kinderen dat internationale bescherming zocht toe met 42% in België.

Niet-begeleide kinderen dragen vaak zware levens-bagage met zich mee. Hun situatie is vaak complex waardoor het erg moeilijk is om hen sociaal te ondersteunen. Deze kinderen en jongeren staken grenzen over, vaak met gevaar voor eigen leven, en kregen te maken met gewelddadige netwerken van mensen-smokkelaars. Hun vlucht was lang en gevaarlijk, vaak verloren ze onderweg dierbaren, zagen of ondergingen ze geweld, scheidingen, uitbuiting en werden ze aan hun lot overgelaten. Deze beproevingen drukten een stempel op wie ze zijn. Wat ze hebben meegemaakt, leidde vaak tot diepe trauma's waarop moeilijk een passend antwoord te vinden is. Voor onze organisaties is het van cruciaal belang om alle kinderen die op de vlucht zijn betere mentale gezondheidszorg te bieden, en in het bijzonder niet-begeleide kinderen door hen makkelijker toegang te verlenen tot psychologen, psychiaters en gespecialiseerde therapeuten.

Ondanks het beschermingssysteem dat in België al bijna twintig jaar bestaat, **krijgen niet-begeleide kinderen in België niet altijd de bescherming waarop ze recht hebben.** Sommigen van hen worden niet doorverwezen naar de voogddienst die hen zou moeten ondersteunen en evenmin naar organisaties voor kinderbescherming. Niet-begeleide kinderen zijn dus op zichzelf aangewezen, zonder kennis van hun rechten en zonder te weten dat ze klacht kunnen indienen. Sommige jongeren dwalen doelloos door Belgische steden en worden

geconfronteerd met opvangproblemen bij diensten die ofwel overbelast zijn, ofwel te beperkende opvangcriteria hanteren. Voor zwervende kinderen bestaan er wel degelijk opvangprojecten, maar die zijn schaars.

In 2022 **registreerde de voogddienst 7.816 personen die zich als niet-begeleide kinderen aanmeldde**¹⁹, waarvan 1.252 afkomstig uit Oekraïne en 2.497 uit Afghanistan. Hun aantal nam met 82% toe tussen 2020 en 2021. De diensten slaagden er niet in om aan alle aanvragen van die toestroom te voldoen. Voogden die niet-begeleide kinderen bij aankomst begeleiden, zijn schaars en onvoldoende opgeleid. Het aantal voogden in loondienst, waarvan het voordeel is dat ze een groter aantal dossiers kunnen verwerken, blijft ontoereikend. In 2022 waren er 3.498 voogdijen lopende, werden 2.335 nieuwe voogden benoemd en 1.559 voogdijen beëindigd. Om alleen maar **erkend te worden als niet-begeleide kinderen moeten jongeren talrijke hindernissen overwinnen.** Bij twijfel over de leeftijd wordt een minderjarig verklaarde jongere die alleen in België aankomt, onderworpen aan een driedelig onderzoek: een röntgenonderzoek van de pols, het sleutelbeen en het gebit. **Er worden regelmatig twijfels geuit over de wetenschappelijke waarde van deze tests**²⁰ die als ingrijpend en weinig betrouwbaar worden beschouwd en waartegen geen doeltreffend verhaal bestaat. In 2022 werden er evenwel 2.697 jongeren aan zulke leeftijdstest onderworpen. 831 jongeren werden als minderjarige erkend. Voor onze organisaties is het van cruciaal belang dat elke jongere die zichzelf minderjarig verklaart beter wordt beschermd en dat hij/zij bij aankomst onmiddellijk een voogd krijgt toegewezen.

Ten slotte engageerde België zich om **een einde te maken aan de opsluiting van kinderen.** Gezinnen met kinderen van hun vrijheid beroven zou niet langer mogelijk mogen zijn. Voor onze organisaties rechtvaardigt

niets de opsluiting van kinderen: **“Een kind sluit je niet op. Punt”**²¹. De enige oplossing voor deze inbreuk op de kinderrechten is de volgende: de opsluiting van kinderen om migratieredenen bij wet verbieden. De regering heeft zich hiertoe verbonden en wij wachten op de uitvoering ervan.

In februari 2023 waren er **609 actieve voogden: 377 Nederlandstalige en 232 Franstalige.** Deze zijn verantwoordelijk voor **3.608 voogdijen van niet-begeleide kinderen in België (Voogddienst, 2023).**

17 “Jaarverslag 2022”, 2022, Child Focus op <https://childfocus.be>.

18 “Wereldwijd zijn bijna 37 miljoen kinderen ontheemd, het hoogste aantal ooit geregistreerd”, 2022, UNICEF op <https://www.unicef.org>.

19 FOD Justitie, Statistieken van de Dienst Voogddij, 2022.

20 K. FOURNIER, “L'estimation de l'âge des MENA en question: problématique, analyse et recommandations”, 2017, Platform Kinderen op de vlucht op <https://www.mineursenexil.be>.

21 “Een kind sluit je niet op. Punt.” <http://www.eenkindsluitjenietop.be/>

Interfederaal

- Verzeker de opvang van alle niet-begeleide kinderen en adolescenten, ongeacht hun leeftijd, in kleine gemeenschapsstructuren of pleeggezinnen.
- Zorg ervoor dat alle migranten- en vluchtelingenkinderen, al dan niet begeleid, toegang hebben tot passende informatie over hun rechten en rechtsmiddelen, asiel- en migratieprocedures, onderwijsmogelijkheden en het beschikbare hulp- en ondersteuningsaanbod.
- Identificeer, ondersteun en vang de niet-begeleide kinderen die op straat leven op.
- Voorzie specifieke zorg voor kinderen in migratie die het slachtoffer zijn van geweld.

Federaal

- Verbied op definitieve wijze de opsluiting van kinderen omwille van migratiegerelateerde redenen.
- Voer een nieuwe procedure in gestoeld op de kinderrechten om de leeftijd van migranten vast te stellen.
- Verhoog het aantal voogden voor niet-begeleide kinderen.
- Wijs onmiddellijk een voogd toe aan elk niet-begeleid kind bij aankomst in België.
- Versterk de preventie van de verdwijning en uitbuiting van niet-begeleide kinderen.
- Voorzie een automatische verblijfsvergunning voor jonge niet-begeleide kinderen die een integratieproces van minstens drie jaar hebben doorlopen.

Gemeenschappen en gewesten

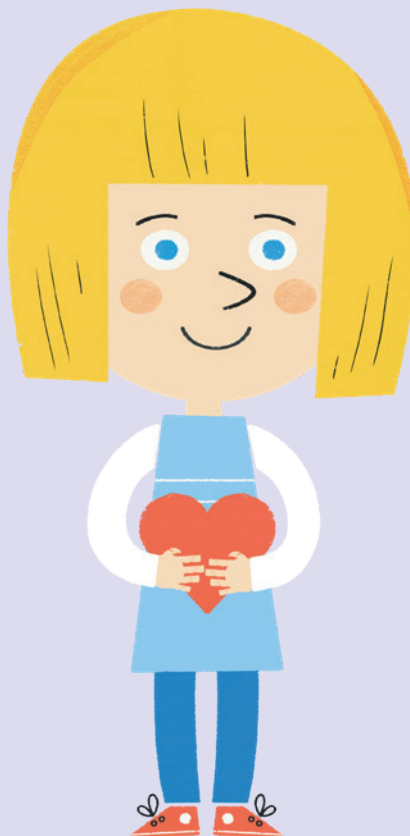
- Versterk de gespecialiseerde mentale gezondheidszorg voor kinderen in migratie en maak het hulpaanbod zichtbaarder voor kinderen, gezinnen en professionals.
- Verzeker publieke fondsen voor de aanwerving van meer tolken in sociale zaken.
- Zorg ervoor dat kinderen die niet geschoold zijn geweest toegang hebben tot een onderwijsaanbod op maat.

Europees

- Pleit op Europees en internationaal niveau voor een migratiebeleid waarbij rekening wordt gehouden met het belang van het kind, met bijzondere aandacht voor niet-begeleide kinderen.
- Breng onder meer het verbod op de uitzetting van migranten in herinnering.

6

GEZONDHEID

In 2020 applaudisseerden kinderen, ouders, grootouders elke avond om 20 uur voor het verplegend personeel dat ziekenhuizen overeind hield. De COVID-19-pandemie zette het opmerkelijke werk dat zij verrichten in de kijker, maar ook de noodzaak om te investeren in onze zorgsystemen die zwaar onder druk stonden.

Voor kinderen is het **recht op de hoogst mogelijke graad van gezondheid een essentieel recht**. Daarbij gaat het zowel om inspanningen om ziekte te vermijden (preventie) als om aangepaste verzorging voor zieke kinderen (geneeskunde). De wijze waarop gezondheidszorg wordt verstrekt, in een periode waarin kinderen psychologisch, lichamelijk en emotioneel nog volop in ontwikkeling zijn, kan hen beschermen of hen nog kwetsbaarder maken.

België beschikt over een goede sociale zekerheid en een goed systeem van terugbetaling van zorgkosten. Volgens cijfers van de OESO uit 2022 is **98,6 % van de inwoners van het land gedekt door een verplichte ziekteverzekering**. Achter dit algemene cijfer blijkt

een realiteit met meer contrast schuil te gaan. In de haalbaarheidsstudie van de Europese Kindgarantie ontdekken we bijvoorbeeld dat bij 3 % van de gezinnen niet aan de medische noden van minstens één kind werd voldaan. Op het eerste gezicht lijkt dit percentage laag, maar hierdoor belandt België toch onderaan de Europese ranglijst, op de op drie na slechtste plaats. In de **barometer 2022** van de Ligue des familles²² ontdekken we ook dat **28 % van de ouders zorg moest uitstellen om financiële redenen**, een cijfer dat opliep tot 48 % bij gezinnen die minder dan 1.500 euro per maand verdienen.

In België hebben talrijke aandoeningen die kinderen treffen te maken met externe factoren zoals armoede en vervuiling. Door deze externe factoren te bestrijden, kan men ziekten voorkomen en de druk op de gezondheidszorg verlichten.

²² "Le baromètre des parents 2022", 2022, Service Études et Action politique de la Ligue des familles op <https://liguedesfamilles.be>.

Studies die al jarenlang lopen, wijzen op **de grote ongelijkheid op het vlak van gezondheidszorg in België** en op het belang van betere preventieve geneeskunde. Uit onderzoek blijkt ook dat kinderen die in buurten met een lage socio-economische index wonen het grootste risico lopen om te maken te krijgen met een ziekenhuisopname en met opname in een psychiatrische instelling of bij de spoedeisende hulp.

Luchtvervuiling is verantwoordelijk voor meer dan 1.200 vroegtijdige sterfgevallen per jaar bij personen jonger dan 18 jaar in Europa. Deze vervuiling is verantwoordelijk voor astma, luchtweginfecties en allergieën bij kinderen en jongeren.

Een andere factor die de gezondheid van kinderen in België bepaalt: **luchtvervuiling**. Luchtvervuiling is verantwoordelijk voor meer dan **1.200 vroegtijdige sterfgevallen per jaar**²³ bij personen jonger dan 18 jaar in Europa en legt de basis voor chronische ziekten op volwassen leeftijd. Deze vervuiling is verantwoordelijk voor astma, luchtweginfecties en allergieën bij kinderen en jongeren.

Ten slotte nemen steeds meer kinderen een rol op als **mantelzorger**. Ze helpen of verzorgen een zieke ouder. Onze organisaties bevelen aan om hen beter te ondersteunen.

In geval van ziekte moeten kinderen zorg krijgen die specifiek op hen is afgestemd. De tendens om beroepen in de gezondheidszorg pragmatisch te definiëren, zonder ze aan te passen aan de specifieke noden en ontwikkeling van kinderen, is uiterst zorgwekkend. Onze organisaties onderstrepen dat het nodig is om **aangepaste, toegankelijke en hoogwaardige gezondheidszorg te verstrekken aan kinderen en jongeren**. Veel kinderartsen vragen bijvoorbeeld om pediatrie subspecialisaties te erkennen, wat momenteel maar gedeeltelijk het geval is. Elk kind zou zonder uitzondering toegang moeten krijgen tot gezondheidszorg die is afgestemd op zijn/haar leeftijd en dus verzorgd moeten worden door professionals die zijn opgeleid om aan de specifieke noden van ieder kind te voldoen, ook in noodsituaties.

In 2022 moest 28 % van de ouders zorg uitstellen om financiële redenen, een cijfer dat opliep tot 48 % voor gezinnen die minder dan 1.500 euro per maand verdienen (La Ligue des familles, 2022).

Globaal gezien **moeten er nog gecoördineerde inspanningen worden geleverd** op alle bevoegdheidsniveaus – **België heeft acht ministers die bevoegd zijn voor gezondheidszorg** – om aan alle kinderen en jongeren, ook in de marge van onze samenleving, **echt toegang te bieden tot gratis, inclusieve en kwaliteitsvolle gezondheidszorg. Deze inspanningen moeten zich ook richten op preventie**. Dit proces vergt een nauwe samenwerking tussen diverse actoren die kinderen in hun jeugd ondersteunen: kinderopvang, vrijetijdsactiviteiten, onderwijs, jeugdhulp, mentale gezondheidszorg, enz.

Tot slot mogen we niet vergeten dat zieke en gehospitaliseerde kinderen van 0 tot 18 jaar moeten worden beschouwd als kinderen in de zin van het Verdrag inzake de rechten van het kind. Om die reden pleiten onze organisaties voor de **integrale en onvoorwaardelijke toepassing van het Verdrag inzake de rechten van het kind en van het EACH-handvest (European Association for Children in Hospital) zodat alle kinderen aangepaste begeleiding krijgen tot ze 18 jaar zijn**.

²³ "Air pollution levels across Europe still not safe, especially for children", 2023, European Environment Agency op <https://www.eea.europa.eu>.

Interfederaal

- Zie toe op de naleving van de rechten van alle zieke kinderen.
- Versterk de maatregelen voor kinderen van wie de ouder of voogd ziek is.
- Maak zorgstelsels veerkrachtiger zodat ze het hoofd kunnen bieden aan noodsituaties.
- Versterk de coördinatie van inspanningen om universele toegang tot kwaliteitsvolle, inclusieve en gratis gezondheidszorg voor alle kinderen te bereiken, met aandacht voor de meest kwetsbare kinderen.

Federaal

- Ontwikkel een ambitieus pediatriesch actieplan teneinde ieder kind toegang te geven tot aangepaste gezondheidszorg door professionals die opgeleid zijn over de specifieke behoeften van kinderen.

Gemeenschappen en gewesten

- Versterk de preventie van gezondheidsproblemen bij kinderen door te zorgen voor een goede samenwerking tussen alle betrokken professionals.

Europees

- Zet in op een gecoördineerd dataverzamelingssysteem en stel op basis daarvan een Europees actieplan op om elk kind in Europa een betere gezondheid te garanderen.

7 MENTALE GEZONDHEID

De **mentale gezondheid van kinderen en jongeren loopt overal in de wereld gevaar**. België ontsnapt niet aan die tendens, zeker sinds de COVID-19-pandemie ernstige gevolgen had voor het sociale leven, de mentale gezondheid en het onderwijs van veel kinderen en jongeren die hierdoor nog kwetsbaarder werden.

Wereldwijd leeft **één op de vier kinderen samen met een ouder die aan mentale gezondheidsproblemen lijdt**. In België lijdt **16,3 % van de kinderen en jongeren²⁴ van 10 tot 19 jaar aan een gediagnosticeerde psychische aandoening** en is **zelfmoord nog altijd de meest voorkomende doodsoorzaak bij jongeren van 15 tot 29 jaar²⁵**. Deze cijfers zijn alarmerend omdat het psychologische welzijn van kinderen de sleutel is tot een evenwichtige ontwikkeling waardoor ze hun volledige potentieel kunnen waarmaken. We weten dat de helft van de psychische aandoeningen ontstaat vóór de leeftijd van 14 jaar, maar vaak luistert men niet naar kinderen en worden ze niet preventief ondersteund.

Hoewel deze cijfers zorgwekkend zijn, stellen we toch vast dat het thema mentale gezondheid aanzienlijk meer aandacht krijgt in de media en de politiek. De mentale gezondheid van kinderen en jongeren komt nu ter sprake in het publieke debat en valt niet in dovemansoren op de diverse bevoegdheidsniveaus, waar **ambitieuze hervormingen zijn gelanceerd** met substantiële budgettaire middelen. Door nieuwe middelen toe te kennen en hervormingen door te voeren, werd kwalitatieve mentale gezondheidszorg de laatste jaren toegankelijker.

In België lijdt **16,3 % van de kinderen en jongeren²⁶ van 10 tot 19 jaar aan een mentale aandoening en is zelfmoord nog altijd de belangrijkste doodsoorzaak bij jongeren van 15 tot 29 jaar²⁷**.

Tijdens het schooljaar 2021-2022 hebben **668.777 Nederlandstalige leerlingen²⁸** (55 % van alle leerlingen) uit eigen beweging contact opgenomen met hun Centrum voor Leerlingenbegeleiding of CLB. Tegenover dit cijfer zijn er twee mogelijke houdingen. Ofwel maken we ons zorgen over het grote aantal leerlingen die vragende partij zijn, ofwel zijn we blij dat leerlingen in Vlaamse scholen weten waar ze terecht kunnen als dat nodig is.

Ondanks deze positieve elementen **weten veel kinderen nog altijd niet met wie ze kunnen praten wanneer ze slecht in hun vel zitten**. Kinderen weten niet altijd via welk kanaal ze de juiste hulp kunnen vinden. En wanneer ze die vinden, is het niet ongebruikelijk dat ze ontmoedigd raken omdat de hulp niet op hen is afgestemd of omdat ze lang moeten wachten. Nochtans is de eerste fase waarin mentale gezondheidsproblemen ontstaan van cruciaal belang. De kwaliteit van de initiële opvang en gesprekken is uitermate belangrijk

voor het kind. Te veel kinderen verklaren nog dat ze geen luisterend oor kunnen vinden wanneer hun problemen de kop opsteken.

Daarom moeten we **eerst en vooral investeren in de preventie van mentale gezondheidsproblemen** en gratis psychosociale ondersteuning van goede kwaliteit aanbieden, die makkelijk toegankelijk is en dicht bij de leefwereld van kinderen en jongeren staat.

Om dit probleem aan te pakken moeten overheidsinstanties die bevoegd zijn voor mentale gezondheid hun acties beter coördineren. Daarbij denken we natuurlijk aan administraties die rechtstreeks betrokken zijn en aan ministers die bevoegd zijn voor mentale gezondheid, maar in bredere zin aan alle sectoren die van ver of dichtbij te maken hebben met het welzijn van kinderen en jongeren, onder meer onderwijs, vrijetijdsbesteding en jeugdzorg.

Interfederaal

- Zet in op de ontwikkeling van een sectoroverschrijdend beleid inzake mentale gezondheid, met name door de betrekking van de gezondheidssector maar ook van andere sectoren gelinkt aan kinderen en jongeren, zoals de jeugdbescherming, vrijetijdsbesteding en onderwijs.

Federaal

- Investeer in de verzameling van uitgesplitste gegevens over de mentale gezondheid van kinderen en jongeren.
- Zorg ervoor dat het voorschrijven van geneesmiddelen voor kinderen met aandachtstoornissen of depressie een laatste redmiddel is. Informeer kinderen en hun ouders goed over de mogelijke bijwerkingen van een dergelijke medische behandeling en over niet-medische alternatieven.

Gemeenschappen en gewesten

- Maak van scholen een partner in het mentaal welzijn van kinderen en jongeren. Doorbreek het stigma door ervoor te zorgen dat kinderen en jongeren op school de kans krijgen om te praten over wat hen bezighoudt. Zorg ervoor dat het onderwijspersoneel weet tot welke dienst zich te richten wanneer er zorgen zijn over de mentale gezondheid van een kind of jongere.
- Investeer in de preventie van mentale gezondheidsproblemen van kinderen en jongeren door gratis en kwaliteitsvolle zorg te voorzien dicht bij hun leefomgeving. Voorzie een gecentraliseerd overzicht van het hulpaanbod.
- Investeer in de opleiding en bewustmaking van eerste-lijns werkers op het gebied van mentale gezondheid.

Europees

- De mentale gezondheid van kinderen en jongeren moet zowel op EU als op nationaal niveau prioriteit krijgen.

24 "The State of the world's children 2021, On my mind, Promoting, protecting and caring for children's mental health", UNICEF, 2022, op <https://www.unicef.org/reports/state-worlds-children-2021>

25 "Zelfmoordgedrag", 2023, Naar een gezond België op <https://www.gezondbelgie.be/nl/>

26 "The State of the world's children 2021, On my mind, opcit.

27 "Zelfmoordgedrag", 2023, opcit.

28 "De CLB's in cijfers : Schooljaar 2021-2022, Centra voor leerlingenbegeleiding op "<https://www.go-clb.be>.

8 HANDICAP

De inclusie van kinderen met een handicap belangt ons allemaal aan. Vanzelfsprekend zijn ook al onze regeringen hierbij betrokken. België heeft het Verdrag inzake de Rechten van het Kind en het Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap bekrachtigd en engageerde zich zo om de inclusie van kinderen met een handicap te bevorderen en om hun isolement te

bestrijden. Onze organisaties zijn ervan overtuigd dat deze kinderen het recht hebben om volop deel te nemen aan de samenleving en om aangepaste ondersteuning te genieten. Maar in de praktijk is hun inclusie nog lang geen vaststaand feit en ondervinden veel ouders moeilijkheden om een balans te vinden tussen hun professionele leven en de ondersteuning van hun kinderen.

In België loopt 6 % van alle leerlingen school in het buitengewoon onderwijs.

Het VN-Comité voor de Rechten van het Kind heeft België herhaaldelijk om opheldering gevraagd over de situatie van kinderen met een handicap. De eerste klacht van het Comité betrof **het gebrek aan relevante gegevens over kinderen met een handicap. Doordat er gegevens ontbreken die zijn uitgesplitst per type handicap** en leeftijdsgroep, blijven de kinderen zelf relatief onzichtbaar, wat ertoe kan leiden dat ze hun rechten niet kunnen opeisen.

In 2019 betreurde het Comité opnieuw **de achterstand inzake inclusieve scholen en de gebrekkige ondersteuning van kinderen met een handicap en hun gezinnen.** Het Comité drong er bij de regeringen van ons land op aan om zo snel mogelijk in actie te komen. De aandacht werd onder andere gevestigd op sommige gebrekkigheden (wachtijd, omvang bedrag) van de persoonlijke assistentiebudgetten, een geldbedrag dat aan mensen met een handicap – of hun wettelijke voogd in het geval van kinderen – wordt toegekend en waarmee ze zelf de assistentie en hulp die ze nodig hebben, kunnen organiseren.

Het Comité vond het ook jammer dat er maatregelen ontbreken om kinderen met een handicap te deinstitutionaliseren in België. Een andere aanbeveling gericht aan Belgische beleidsmakers betrof de inclusie van kinderen met een handicap op school. Nog te weinig kinderen met een beperking hebben toegang tot het gewoon onderwijs.

In België loopt **6 % van alle leerlingen**²⁹ school in het buitengewoon onderwijs. Voor deze situatie hebben ze niet altijd gekozen. Ons land heeft in Europa het hoogste percentage leerlingen in het buitengewoon onderwijs.

De inclusie van kinderen met een handicap in het gewoon onderwijs is in België nog veraf. Daarom pleiten onze organisaties ervoor om alle kinderen met een handicap welkom te heten en te ondersteunen door de schoolinfrastructuur en het leerlingenvervoer aan te passen, alsook de plekken waar kinderen en jongeren hun vrije tijd doorbrengen. Elke weigering om een kind met een handicap in te schrijven in het gewoon onderwijs is illegaal en sinds 2021 garandeert de Grondwet leerlingen het recht op redelijke aanpassingen.

Federaal

- Stem de sociale zekerheidsstelsels af op de realiteit van ouders die minder werken omwille van zorg- en ondersteuningstaken.
- Herbekijk de normen voor voltijds werken zodat de combinatie met zorg- en ondersteuningstaken mogelijk is.

Gemeenschappen en gewesten

- Realiseer het recht op inclusie van personen met een handicap.
- Zorg ervoor dat alle kinderen met een handicap toegang hebben tot het gewoon onderwijs zonder meerkost voor de ouders.
- Stimuleer en ondersteun het doorvoeren van redelijke aanpassingen van de schoolinfrastructuur, het schoolvervoer, schoolmateriaal (bijvoorbeeld pedagogische aanpassingen) en plaatsen waar kinderen en jongeren hun vrije tijd doorbrengen.
- Ken persoonlijke assistentiebudgetten toe zonder wachttijd en organiseer er sensibiliseringscampagnes over.
- Bouw de institutionalisering van kinderen en jongeren met een handicap af en investeer voldoende middelen om hun inclusie te verwezenlijken.

Europees

- Besteed EU-fondsen gericht op personen met een handicap aan de ondersteuning van en de omschakeling naar een inclusieve samenleving.

²⁹ "Cross-country reports", Europees Agentschap op <https://www.european-agency.org>.

9 GEWELD

Kinderen en jongeren hebben recht op bescherming tegen elke vorm van geweld. Dit recht zou in steen gebeiteld moeten zijn, als een blijvende herinnering aan de verantwoordelijkheid van volwassenen. Toch wordt zelfs dit recht niet altijd nageleefd.

Geweld tegen kinderen is nog lang niet uitgeroeid. Dit geweld kan meerdere vormen aannemen. Het kan gaan om fysiek, psychologisch en seksueel geweld. Kinderen kunnen ook het slachtoffer zijn van verwaarlozing door volwassenen, hun eigen familie of instellingen. Dit geweld is altijd onaanvaardbaar en schendt de rechten van kinderen.

Hulpverlenende instanties voor slachtoffers van kindermishandeling krijgen talrijke aanvragen, wat aantoont dat geweld tegen kinderen een hardnekkig probleem is. Het fenomeen is toegenomen door de lockdowns en het thuisisolement dat daaruit voortvloeide in gezinnen.

In 2021 hebben de teams van SOS Enfants 7.038 meldingen van mishandeling ontvangen, een cijfer dat de laatste tien jaar bleef stijgen. De Vlaamse Vertrouwenscentra Kinder-mishandeling ontvingen toen 7.535 meldingen over in totaal 10.070 kinderen en jongeren.

De stijging van het aantal meldingen kan wijzen op een stijging van het geweld, maar kan ook betekenen dat slachtoffers de weg naar hulpverlening beter vinden.

Andere indicatoren zouden de samenleving echter dringend moeten mobiliseren. Zo'n indicator is bijvoorbeeld geweld in de sport. Een onderzoek waartoe Bloso opdracht gaf aan de Universiteit Antwerpen³⁰ liet een diepe indruk na. Uit deze studie bleek dat **zeven**

kinderen op tien het slachtoffer waren van psychologisch geweld in de sport. Eén kind op twee was het slachtoffer van fysiek geweld, terwijl een vierde zei seksueel geweld te hebben ondergaan.

Seksueel geweld komt natuurlijk niet alleen in de sport voor. **Van alle slachtoffers die in Vlaanderen worden opgevangen in zorgcentra voor slachtoffers van seksueel geweld is meer dan één slachtoffer op drie minderjarig en is 13,5 % jonger dan 12 jaar.**

Hoewel er actie wordt gevoerd tegen seksueel geweld stellen we vast dat seksuele intimidatie alomtegenwoordig blijft in het leven van kinderen en jongeren in België en dan vooral in het leven van meisjes. De ngo Plan International België heeft berekend dat 91 % van de meisjes al het slachtoffer werd van seksuele intimidatie tegenover 28 % van de jongens, hoewel er maar uitzonderlijk klacht wordt ingediend.

Genitale verminking bij vrouwen, in de volksmond ook wel vrouwenbesnijdenis genoemd, is ook een vorm van seksueel geweld. **Het Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen**³¹ vermeldt dat **35.459 meisjes en vrouwen genitale verminking hebben ondergaan of het risico lopen om genitaal verminkt te worden in België. Daarvan zijn er 12.730 minderjarig. Sommige meisjes met een immigratie-achtergrond**³² die naar hun land van herkomst gaan, worden onderworpen aan gedwongen huwelijken, misbruik en genitale verminking.

We weten dat **de seksuele uitbuiting van kinderen toeneemt**, ook al ontbreken er gegevens om het fenomeen nauwkeurig te beschrijven. **66 % van de maatschappelijk werkers die door de ngo ECPAT België werden ondervraagd**³³ zegt niet in staat te zijn om een geval van seksuele uitbuiting te herkennen bij minderjarigen die ze begeleiden of zegt onvoldoende kennis te hebben om dit te doen. 77 % verklaart niet te weten welke stappen ze moeten ondernemen bij een vaststelling.

In deze context **worden er almaar meer beelden van seksueel kindermisbruik verspreid, waardoor ze alomtegenwoordig zijn.** Het is uitermate moeilijk om efficiënt op te treden tegen dit type criminaliteit omdat het fenomeen grensoverschrijdend is. Voor slachtoffers ligt het erg gevoelig en is het pijnlijk om klacht in te dienen. Platformen waarop beelden worden verspreid, zijn overigens niet allemaal uitgerust met meldingsmechanismen. In België is de omvang van het fenomeen onbekend omdat veel slachtoffers liever de stilte bewaren en omdat meldingen niet worden gecentraliseerd. Naar onze mening is het van essentieel belang om politie-eenheden die cybercriminaliteit bestrijden te versterken met meer middelen en meer personeel zodat digitaal geweld doeltreffender wordt aangepakt. Zoals vaak het geval is, werken de verschillende bevoegdheidsniveaus niet samen. Onze organisaties zijn ervan overtuigd dat deze niveaus samen moeten optreden tegen de seksuele uitbuiting van minderjarigen, in het bijzonder door de resultaten van de commissie Mensenhandel in het federale parlement te integreren.

³⁰ "Etude interpellante sur la maltraitance dans le sport", 2021, Universiteit Antwerpen op <https://www.sport-adepts.be>.

³¹ Update van de studie over de "Schatting van de prevalentie van vrouwelijke genitale verminking in België", 2022, Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen en de Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu op <https://igvm-iefh.belgium.be>.

³² Jaarverslag 2021", 2021, GAMS België op <https://gams.be>.

³³ "Panorama de la situation des mineur-es victimes d'exploitation sexuelle en Fédération Wallonie-Bruxelles", 2023, ECPAT Belgique op <https://ecpat.be>.

Bijna 7 op 10 kinderen zijn het slachtoffer geworden van psychisch geweld in de sport, 1 op 2 van fysiek geweld en een kwart van de kinderen van direct seksueel geweld (indirect geweld zoals seksuele intimidatie werd buiten beschouwing gelaten) (CASES, 2021³⁴)

Elke vorm van geweld tegenover kinderen kan hun psychologische basis verzwakken, vooral wanneer dit geweld plaatsvindt binnen de familiekring, waar een kind het recht heeft om zich veilig te voelen. Maar **geweld kan ook institutioneel zijn**. Sommige kinderen die van instelling naar instelling worden gestuurd, zijn bijzonder kwetsbaar, zoals kinderen in een migratiesituatie, kinderen in armoede, kinderen met een handicap en kinderen die te maken krijgen met geweld in het kader van politie-interventies.

Sommige vormen van geweld treffen alle kinderen. **Op school kunnen kinderen nog altijd te maken krijgen met pesterijen** die in het dagelijkse leven vaak online worden verdergezet en dit ondanks de doorgedreven bewustmaking rond pesterijen op scholen. Volgens het Nederlandstalige Belgische luik van de internationale studie "Health Behaviour in School-aged Children" (HBSC) werd **1 Vlaams kind op 5 al het slachtoffer van pesterijen** (HBSC, 2022³⁵). De Franstalige Belgische HBSC-enquête ging van start in januari 2022 en de cijfers zouden binnenkort beschikbaar moeten zijn.

En dan bestaat er ook nog zogenaamd "gangbaar opvoedkundig" geweld. Zogenaamd gangbaar opvoedkundig geweld is fysiek, psychologisch en/of verbaal geweld dat wordt gebruikt voor educatieve doeleinden. Dit soort geweld dringt binnen in alle sferen waar kinderen opgroeien, ook in de intieme sfeer waar het vormen aanneemt die sommige ouders als onschuldig beschouwen.

Zogenaamd "opvoedkundig" geweld is dus niet uitgeroeid in België. Verrassend genoeg bleek uit een peiling van de ngo DEI België dat twee op de tien respondenten vinden dat extreme straffen zoals onthouding van maaltijden en opsluiting in een kelder aanvaardbaar zijn. België behoort bovendien tot de drie enige landen in de Europese Unie die in hun wetgeving geen specifiek verbod hebben opgenomen op **zogenaamd gangbaar opvoedkundig geweld**³⁷. Nochtans moet de wet de voornaamste waarborg zijn dat geen enkele vorm van geweld is toegelaten in de gezinssfeer, zoals het Comité voor de Rechten van het Kind en talrijke internationale instanties stellen. Om die reden pleiten onze organisaties ervoor om dit zogenaamd opvoedkundig geweld in het Burgerlijk Wetboek te verbieden en om bewustmakingscampagnes uit te rollen over geweldloze opvoeding, bestemd voor ouders, kinderen en professionals en ontwikkeld in samenwerking met deze laatste.

51 % van de Belgische volwassenen vindt dat een tik een geschikte straf is om hun kind op te voeden en 25 % denkt hetzelfde over een pak voor de broek³⁶.

³⁴ "CASES : la maltraitance des enfants dans le sport – statistiques européennes", 2021.

³⁵ "Health Behaviour in School-aged Children", 2022, HBSC Vlaanderen op <https://www.jongeren-en-gezondheid.ugent.be>.

³⁶ "Violence dite éducative ordinaire : Résultats de l'étude des opinions et comportements de la population belge", 2020, DEI Belgique op <https://www.dei-belgique.be/>

³⁷ "Een verbod op zogenaamd gangbaar opvoedkundig geweld", 2022, FIRM op <https://www.federaalinstituutmensenrechten.be>.

Interfederaal

- Stimuleer alle organisaties en instellingen die direct of indirect contact hebben met kinderen om een beleid inzake kindbescherming (Child Protection Policy) aan te nemen. Verzeker dat professionals worden opgeleid, ondersteund en uitgerust om dergelijk beleid op te stellen en uit te voeren.
- Verzeker de coherentie tussen de verschillende overheidsniveaus in de strijd tegen seksuele uitbuiting van minderjarigen.

Federaal

- Veranker het verbod op zogenaamd gangbaar opvoedkundig geweld (ZGOG) in het Burgerlijk Wetboek.
- Versterk de cyber crime units van de politie voor een meer doeltreffende aanpak van digitaal geweld.
- Ontwikkel een duidelijke strategie en een wettelijk kader voor de preventie en bescherming van kinderen met een migratieachtergrond die niet terugkeren van hun land van herkomst (bijv. na een schoolvakantie) en er worden onderworpen aan gendergerelateerd geweld.

Gemeenschappen en gewesten

- Ontwikkel bewustmakings- en preventiecampagnes over geweldloze opvoeding, gendergerelateerd geweld, seksuele intimidatie en pesten en maak noodnummers voor hulp in dergelijke gevallen wijd bekend (1712, 103).
- Blijf inzetten op de preventie en bestrijding van pesten, met inbegrip van onlinepesten.
- Verplicht alle eerstelijns werkers om een opleiding over seksuele uitbuiting en kinderhandel te volgen.

Europees

- Ontwikkel uniforme wetgeving inzake de verspreiding van beelden van minderjarige slachtoffers van seksueel misbruik. Richt een Europese regulator op die service providers ter verantwoording kan roepen.

10

POLITIE JUSTITIE

Voor een kind is 'justitie' indrukwekkend. Dat komt door het decorum en doordat de regels die er gelden niet altijd duidelijk zijn voor kinderen. Wanneer een kind in contact komt met justitie komt het in een nieuw universum terecht dat kinderen niet altijd begrijpt en vice versa.

Voor kinderen die slachtoffers zijn, kan deze ervaring leiden tot secundaire victimisering, waarbij ze de indruk krijgen dat hun woorden worden geminimaliseerd en dat de instelling geen aandacht heeft voor hun ervaringen. Kinderen krijgen dan de indruk dat ze niet altijd op justitie kunnen rekenen om ervoor te zorgen dat hun rechten worden nageleefd. **Kinderen die delicten hebben gepleegd,** kunnen hun ervaringen met justitie als verpletterend ervaren omdat het systeem niet is aangepast aan hun achtergrond en noden. Volgens het internationale juridische kader moet er nochtans kindvriendelijke rechtspraak worden ontwikkeld waarin de participatie van kinderen gewaarborgd is, die rekening houdt met hun belangen, die niet discriminerend is en waarin hun procedurele rechten zijn gegarandeerd.

Ondanks **de recente hervormingen in het jeugdrecht die zijn doorgevoerd** in de Franse Gemeenschap, in de Vlaamse Gemeenschap en door de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie van Brussel-Hoofdstad, **blijft de uithandengeving nog altijd van toepassing in alle Gemeenschappen.** Dit systeem maakt het onder bepaalde voorwaarden mogelijk om een kind ouder dan 16 jaar te berechten als een volwassene. Voor onze organisaties is dit echter in strijd met alle internationale normen rond kindvriendelijke justitie en in het bijzonder met het Verdrag inzake de rechten van het kind. Daarom zijn wij ervan overtuigd dat de uithandengeving moet worden afgeschaft.

Uithandengeving en institutioneel geweld zijn niet de enige schendingen van kinderrechten in het gerechtelijk systeem. Jongeren die delicten hebben gepleegd kunnen door een beslissing van de jeugdrechter worden opgesloten in gesloten of open centra die door de gemeenschappen worden beheerd.

Zo werden 1.700 jongeren van hun vrijheid beroofd in Institutions publiques de protection de la jeunesse (IPPJ) en in **gemeenschapsinstellingen tussen 2013 en 2016**³⁹. Volgens artikel 40 van het Verdrag inzake de rechten van het kind **mag een kind pas in laatste instantie van zijn vrijheid worden beroofd** en voor een periode die zo kort mogelijk is. Desondanks gebeurt het in België veel vaker dan strikt noodzakelijk.

1.700 jongeren waren van hun vrijheid beroofd in Institutions publiques de protection de la jeunesse (IPPJ) of gemeenschapsinstellingen tussen 2013 en 2016³⁸.

Bovendien moet men op structurele en regelmatige wijze onpartijdig en onafhankelijk toezicht uitoefenen op plaatsen waar kinderen worden vastgehouden.

Veel kinderen komen in contact met vertegenwoordigers van de politie. Deze contacten verlopen niet altijd goed, bijvoorbeeld bij identiteitscontroles in bepaalde wijken. Meerdere getuigenissen van jongeren, verzameld in 2021, doen vermoeden dat de politie regelmatig ongefundeerde controles uitvoert, waarbij zogenaamde “achtergestelde” buurten worden gevisieerd. Nog altijd volgens deze getuigenissen gaan deze politie-interventies soms gepaard met ingrijpende, tot zelfs gewelddadige praktijken. Bij manifestaties die plaatsvonden in de lockdownperiode getuigden kinderen die waren aangehouden en opgesloten over **discriminerende, agressieve en gewelddadige praktijken van de kant van de ordediensten**⁴⁰.

De relaties tussen de politie en jongeren in achtergestelde buurten zijn al jarenlang complex. Dit fenomeen is niet nieuw. In België vragen sommige jongeren om meer interactie met de politie voor preventieve doeleinden, om de kloof die soms tussen beide partijen bestaat toch minstens gedeeltelijk te dichten. In scholen en gemeenten bestaan er bepaalde initiatieven die soms tot een echte dialoog leiden. Maar deze **goede praktijken zijn niet algemeen bekend noch ingeburgerd.**

Gemeenschappen en gewesten

- Hervorm de wetgeving opdat kinderen niet meer zoals volwassenen berecht zouden kunnen worden (uithandengeving).

³⁸ “Vijfde en zesde periodiek verslag van België”, 2017, NCRK op <https://ncrk-cnde.be>.

³⁹ “Vijfde en zesde periodiek verslag van België”, 2017, NCRK op <https://ncrk-cnde.be>.

⁴⁰ “Advies betreffende de rechten van kinderen en jongeren in relatie met de politie”, 2021, NCRK op <https://ncrk-cnde.be>.

Federaal

- Ratificeer het Optioneel Protocol bij het VN-Verdrag tegen Foltering en zet een toezichtmechanisme op dat bevoegd is voor alle plaatsen waar personen van hun vrijheid worden beroofd, met inbegrip van minderjarigen.
- Zet in op gegevensverzameling over de vrijheidsberoving van kinderen en jongeren.
- Wijzig de wet opdat minderjarigen niet meer in gevangenschappen voor volwassenen zouden kunnen terechtkomen.
- Beperk elke mogelijkheid van de politie om kinderen op te sluiten.
- Ga misbruik van politiecontroles tegen.
- Leid politieagenten adequaat op inzake kinderrechten.

Europees

- Ondersteun en stimuleer veilige, kindvriendelijke, toegankelijke en inclusieve justitie. Verzeker dat de stem van kinderen wordt gehoord in alle procedures die hen aanbelangen.
- Pleit voor beleid dat het aantal kinderen dat van hun vrijheid wordt beroofd in Europa radicaal vermindert. Ondersteun in het bijzonder alternatieven voor institutionalisering en verbied detentie omwille van migratieredenen.

11

JEUGDHULP

In juli 2023 demonstreerden jeugdzorgwerkers om hun stem te laten horen. Ze stelden het **gebrek aan middelen** en het **institutionele geweld** dat veel kinderen ondergaan aan de kaak. De situatie in de jeugdhulp is zorgwekkend: jongeren worden van instelling naar instelling gestuurd, terwijl anderen niet anders kunnen dan wachten tot er een plaats vrijkomt. In België zijn kinderen net als elders het slachtoffer van mishandeling en verwaarlozing. Hun fysieke en morele integriteit lopen gevaar en ze hebben recht op hulp en bescherming. De sector van de jeugdhulp organiseert de hulpverlening voor deze uitermate kwetsbare kinderen. Deze sector valt onder de verantwoordelijkheid van de Gemeenschappen.

De hele jeugdhulpsector is opgebouwd rond het idee **dat kinderen die met ernstige moeilijkheden kampen, moeten worden beschermd**. Jeugdhulp heeft als missie deze kinderen te begeleiden en altijd voorrang te geven aan vrijwillige vormen van hulp in plaats van gedwongen hulp. Wanneer de gezinssituatie te onstabiel of schadelijk is, of een onmiddellijk gevaar voor het kind vormt, kunnen de gerechtelijke of administratieve autoriteiten het kind uit zijn leefomgeving halen en in een gemeenschapsvoorziening onderbrengen of in een pleeggezin plaatsen. Dergelijke plaatsingen zijn alleen bedoeld als laatste redmiddel, voor een zo kort mogelijke periode. Ze moeten bovendien periodiek geëvalueerd worden, waarbij de belangen van het kind voorrang krijgen.

Vandaag de dag komt deze beschermingsmissie in het gedrang. De hulpaanvragen stromen toe en de jeugdhulpsector kampt al veel jaren met talrijke uitdagingen. Elk jaar **wordt een onbekend aantal kinderen opgenomen in het ziekenhuis**⁴¹. Niet omdat ze verzorging nodig hebben, maar omdat er geen plaatsen vrij zijn in pleeggezinnen of bij diensten van Jeugdhulp.

Veel kinderen komen in contact met jeugdhulp. In 2021 vroegen of kregen iets minder dan 100.000

In 2021 vroegen of kregen
98.000 kinderen hulp van
jeugdhulpdiensten in België:
56.000 in Vlaanderen en
42.000 aan Franstalige zijde.

kinderen hulp van deze sector: 56.000 in Vlaanderen en 42.000 aan Franstalige zijde. Deze contacten leidden in de Franse Gemeenschap tot de opvang van meer dan 22.000 personen, waarvan 11.748 in het kader van vrijwillige hulpverlening en 10.351 in het kader van gedwongen hulpverlening. Voorts werden er **zo'n 8.000 kinderen in pleeggezinnen of instellingen geplaatst** om uiteenlopende redenen: ouders konden hun ouderlijke rol niet meer opnemen, ouders hadden persoonlijke problemen, er waren relatieproblemen tussen volwassenen in het gezin, het kind zelf had problemen, er was sprake van mishandeling of slechte leefomstandigheden⁴².

In Vlaanderen worden kinderen in ernstige moeilijkheden of gevaar hoofdzakelijk geplaatst in pleeggezinnen. In 2021 werden er **9.914 kinderen en jongeren in een pleeggezin geplaatst. 1.560 kinderen werden geplaatst in gemeenschapscentra**. Alleen al op het grondgebied van Brussel-Hoofdstad is er een tekort van maar liefst 500 opvangplaatsen⁴³.

In alle scenario's wordt een terugkerend probleem gemeld door de actoren van de sector: zodra jongeren meerderjarig zijn, moeten ze de opvangstructuren van de jeugdhulp verlaten. Veel jongeren voelen zich aan hun lot overgelaten: zonder hulp of steun worden ze gedropt

in de wijde wereld. Deze overgang moet beter worden georganiseerd.

Nog een groot probleem: plaatsing voorkomen.

Hoewel preventie een belangrijke factor is om plaatsingen te voorkomen, vindt men in het algemeen dat preventie stiefmoederlijk wordt behandeld in de Franse Gemeenschap, wat de cijfers lijken te bevestigen. **Voor preventie werd immers nauwelijks 8,5 % van het budget voor jeugdhulp vrijgemaakt** in 2022. Volgens onze organisaties moet van preventie een prioriteit worden gemaakt in het beleid van regeringen. Preventie moet deel uitmaken van een dynamiek tussen alle actoren die met kinderen werken. Sectoren die zich toeleggen op kinderwelzijn, onderwijs, gezondheidszorg, mentale gezondheid en handicap moeten met elkaar overleggen en hun acties coördineren om preventie naar een hoger niveau te tillen.

Het verband tussen jeugdhulpinterventies en armoede wordt regelmatig aan de kaak gesteld door ngo's die opkomen voor de rechten van kinderen. Vaak speelt armoede een rol wanneer administratieve instanties ingrijpen, in het bijzonder wanneer ze maatregelen nemen om kinderen uit hun leefomgeving te halen. **Een studie van de Coördination des ONG pour les droits de l'enfant, 17 jaar geleden**, stelde al dat gezinnen die in armoede leven kwetsbaarder zijn voor plaatsing. Dat is nog altijd zo⁴⁴.

41 "Enfants placés à l'hôpital par l'Aide à la jeunesse en Fédération Wallonie-Bruxelles. Et les droits de l'enfant dans tout ça ?", 2016, CODE op <https://lacode.be>.

42 CODE, 2020

43 Agenschap Opgroeien, 2022

44 "Enfants placés et relations familiales – pour un meilleur respect des droits fondamentaux", 2020, CODE op <https://lacode.be>.

Ten slotte betreuren verenigingen op het terrein dat eerstelijnsdiensten moeilijk toegankelijk blijven voor gezinnen die met armoede kampen en dat de hulp die ze er krijgen niet altijd op hun noden is afgestemd. Bovendien krijgen deze gezinnen regelmatig tegengestelde signalen. De “koelkastparadox” illustreert deze onduidelijkheid perfect. Je kunt deze paradox als volgt samenvatten: **enerzijds moet de koelkast thuis leeg zijn om hulp van het OCMW te krijgen, anderzijds moet ze gevuld zijn bij een bezoek van jeugdhulp.** Terwijl deze gezinnen het op elk vlak moeilijk hebben in het leven – inkomen, huisvesting, onderwijs, gezondheid – voelen ze zich beoordeeld volgens criteria waarop ze niet altijd vat hebben.

In 2021 werden er in de **Franse Gemeenschap** 11.748 kinderen en jongeren opgevangen in het kader van vrijwillige hulp en 10.351 in het kader van gedwongen hulp. Hiervan worden elk jaar ongeveer **8.000 kinderen** geplaatst in het kader van jeugdhulp.

In Vlaanderen werden er in 2021 9.914 kinderen en jongeren geplaatst in pleeggezinnen. 1.560 kinderen werden geplaatst in gemeenschapscentra.

Gemeenschappen en gewesten

- Maak van preventie een prioriteit in de jeugdhulp door hiertoe de personeels- en financiële middelen te verhogen en door overleg tussen de verschillende betrokken sectoren (jeugdzorg, jeugd, onderwijs, (mentale) gezondheidszorg en handicap) te bevorderen.
- Bestrijd institutionalisering en ondersteun een gezinsvriendelijk beleid met focus op de eerste levensjaren (0-8 jaar).
- Verhelp dringend het tekort aan opvangplaatsen voor kinderen die uit hun gezinsomgeving verwijderd zijn.
- Verzeker bij plaatsing dat de band tussen het kind en zijn/haar/hun familie in stand wordt gehouden, tenzij dit niet in het belang van het kind is. Hou broers en zussen samen.
- Investeer in professionele gezinshuizen.
- Versterk de diensten ter bevordering van de autonomie van jongeren in hun overgang naar de meerderjarigheid.
- Verschaf vorming over complexe trauma's aan beroepsmensen die in contact staan met kinderen en jongeren.
- Investeer in alternatieve maatregelen voor vrijheidsberoving.
- Zet geschikte middelen in om de rechten op onderwijs, cultuur, vrije tijd, privacy en het onderhouden van hun interpersoonlijke relaties te waarborgen voor kinderen die van hun vrijheid beroofd zijn.
- Verbeter de doeltreffendheid van de beroepsmogelijkheden waarover kinderen die van hun vrijheid zijn beroofd beschikken en organiseer of versterk het onafhankelijk toezicht op de plaatsen voor vrijheidsberoving van kinderen.

12

KINDEROPVANG

De eerste 1.000 levensdagen zijn bepalend voor het leven van een kind. Kinderopvang van goede kwaliteit is daarom essentieel, enerzijds voor de sociale integratie en persoonlijke ontwikkeling van kinderen, anderzijds omdat kinderopvang een essentiële rol speelt in de woelige periode die ouders meemaken. Opvangplaatsen voor jonge kinderen hebben vanzelfsprekend een sociale en pedagogische functie, maar ze spelen ook een cruciale rol op economisch vlak omdat ze ouders in staat stellen om te werken of werk te zoeken. In die zin vormen ze een doeltreffende hefboom in de strijd tegen armoede en ongelijkheid. Het is daarom erg belangrijk dat elk gezin toegang heeft tot kinderopvang. Want ongelijkheid ondermijnt de ontwikkeling van kinderen en dit al op prille leeftijd. Deze bevindingen zijn bekend bij de gemeenschappen. Maar overheden worden met dezelfde uitdagingen geconfronteerd. Door een gebrekkige financiering, toegankelijkheid en soms flexibiliteit kunnen veel kinderen niet naar de opvang.

In België gaat amper 1 op 3 kinderen (van 0 tot en met 2 jaar) die risico lopen op armoede en sociale uitsluiting naar de kinderopvang⁴⁵. Ons land zou het op dit gebied beter kunnen doen. Zo zouden we de financiering kunnen verbeteren: vergelijkende cijfers tonen dat overheden gemiddeld 2.000 euro per kind van 0 tot en met 2 jaar⁴⁶ besteden. Dit cijfer stemt overeen met een vierde tot een derde van de uitgaven voor deze leeftijdsgroep in Nederland, Duitsland en Frankrijk en met een achtste tot een zesde van de uitgaven in Scandinavische landen!

In 2019 ging maar 34,3 % van de kinderen onder de drie jaar met een risico op armoede of sociale uitsluiting naar erkende voorzieningen voor kinderopvang in België.

Als we stilstaan bij de **dekkingsgraad** van de kinderopvang – dit wil zeggen het aantal beschikbare plaatsen in verhouding tot het aantal kinderen op opvangleeftijd – dan krijgen we een glashelder beeld. In de hele Franse Gemeenschap zijn er 28 plaatsen per 100 kinderen in de gesubsidieerde kinderopvang⁴⁷. In Brussel-Hoofdstad bedraagt de dekkingsgraad 26 plaatsen per 100 kinderen⁴⁸. In Vlaanderen bestaat er een tekort van minstens 7.000 voltijdse plaatsen in de kinderopvang. Ook al heeft men aan beide kanten van het land plannen aangekondigd om enkele duizenden kinderopvangplaatsen te creëren, wat een aanzienlijke inspanning is, stuiten deze ambities toch op een ontoereikende financiering.

In België ging in 2021 minder dan één kind op twee naar de kinderopvang (statistieken Franse Gemeenschap en Agentschap Opgroeien).

Bovendien vormen de **tarieven** van kinderdagverblijven, ook al zijn die gesubsidieerd, een bijkomend obstakel waarmee gezinnen te maken krijgen. In 2016 verklaarde 14,3 % van de gezinnen aanzienlijke of grote moeilijkheden te hebben om de regelmatige opvang van hun kinderen te bekostigen. Bovendien ging maar 34,3 % van de kinderen onder drie jaar die opgroeien in gezinnen met een risico op armoede of sociale uitsluiting naar de kinderopvang in 2019. Ook in Vlaanderen bestaan er grote verschillen. Kansarme kinderen die geen Belgische moeder hebben (35,8 %) gaan veel minder naar formele opvang of erkende voorzieningen, dan kansrijke kinderen

met een Belgische moeder (78,1 %). De cijfers zijn duidelijk: **de toegang tot kinderopvangdiensten is zeer ongelijk** en dit ten nadele van minder welgestelde gezinnen.

Als we het over de vroege kinderjaren hebben, moeten we ten slotte vermelden dat **ouders een belangrijke rol spelen** in de 1.000 eerste levensdagen. Ouders beschikken natuurlijk over **geboorteverlof** om voor hun pasgeboren baby te zorgen. Jonge ouders in België stellen dit geboorteverlof bijzonder op prijs. Jammer genoeg is dit verlof korter dan het gemiddelde in rijke landen en bedraagt het in België 15 weken voor moeders en 20 dagen voor vaders of co-ouders, tegenover gemiddeld 36 weken in OESO-landen⁴⁹. Vele vaders worden bovendien onder druk gezet door hun werkgever om dit vaderschapsverlof niet op te nemen⁵⁰.

Het is dus noodzakelijk om het geboorteverlof te verlengen en voor het vaderschaps- of co-ouderschapsverlof het opnemen van een deel ervan te verplichten.

45 SPP Sociale integratie, 2022

46 OESO, 2017

47 Office de la Naissance et de l'Enfance, 2021

48 IBSA, 2021

49 UNICEF, Where do rich countries stand on childcare?, 2021

50 Ligue des Familles : <https://liguedesfamilles.be/storage/18793/2203021-etude-conge-paternite-15-semaines.pdf>

Federaal

- Verleng het geboorteverlof tot 6 maanden voor elke ouder. Hiervan dienen 9 weken verplicht te worden voorzien voor vaders of co-ouders.

Gemeenschappen en gewesten

- Verzeker de toegang tot kwalitatieve en inclusieve opvang voor elk kind tussen 0 en 3 jaar.
- Maak informatie over voorzieningen voor jonge kinderen beter toegankelijk voor kansarme groepen. Voer een sensibiliseringscampagne over de 1000 eerste dagen van het kind.
- Garandeer dat alle ouders die dat willen terechtkunnen in opvang met inkomenstarief.
- Verlaag de tarieven van de kinderopvang voor de gezinnen met de laagste inkomens en garandeer gratis kinderopvang voor de meest kwetsbare gezinnen.
- Investeer in flexibele opvang voor ouders met onregelmatige werkuren en ouders die werkzoekend zijn.

Europees

- Neem een leiderschapsrol aan op Europees niveau door te pleiten voor de inwerkingstelling van ambitieuze nationale actieplannen inzake de Kindgarantie.

13

VRIJETIJD

Spelen, elkaar ontmoeten, nieuwe vaardigheden leren, een frisse neus halen, rusten ... De kwaliteit van tijd die kinderen buiten school doorbrengen is essentieel voor hen om zich goed te ontwikkelen en op te groeien.

In België bestaat er voor kinderen een ruim aanbod aan **vrijtijdsactiviteiten** begeleid door professionals: een hele wereld van sportieve, artistieke, culturele en menselijke ontdekkingen. Toch is het zorgwekkend om vast te stellen dat ongelijkheid de toegang van kinderen tot activiteiten sterk belemmert. Vooral als kinderen en jongeren zich in een kwetsbare situatie bevinden, worden ze geconfronteerd met sociale, financiële en mobiliteitsproblemen en hebben ze moeilijk toegang tot informatie, waardoor het voor hen onmogelijk is om volop van culturele, sport- en vrijetijdsactiviteiten te genieten.

In Vlaanderen bijvoorbeeld kan 30 % van de kinderen in gezinnen die risico op armoede lopen niet regelmatig deelnemen aan activiteiten buitenshuis, tegenover 3 % in andere gezinnen. Aan Franstalige zijde weten we dat 64 % van de kinderen naar de buitenschoolse opvang gaat, waarvan de meeste kinderen tot de bemiddelde klasse behoren in het Brussels Gewest. Bij eenoudergezinnen of gezinnen zonder inkomen daalt dit percentage met 20 %.

Deze moeizame toegang tot vrijetijdsactiviteiten is nog duidelijker in jeugdzorginstellingen: in Vlaamse jeugdzorgcentra bijvoorbeeld nemen acht op de tien jongeren nooit deel aan vrijetijdsactiviteiten georganiseerd door een jeugdbeweging of vereniging. Soms hebben ouders problemen om hun werk met hun gezinsleven te combineren, wat de toegang tot spel en vrije tijd negatief beïnvloedt. Ook voor kinderen in migratie is toegang tot vrijetijdsactiviteiten een belangrijk aandachtspunt. Informele ontmoetingen helpen immers om taal te oefenen, maken het makkelijker om voeling te krijgen met een nieuwe leefwereld en hebben een positief effect op de mentale veerkracht.

We merken op dat zowel in het noorden als het zuiden van het land **wel degelijk de wil bestaat om de toegang tot opvang en buitenschoolse activiteiten te verbeteren.**

Onder impuls van een dicht netwerk van verenigingen die opkomen voor het recht op vrije tijd van ieder kind werd in Vlaanderen het decreet over Buitenschoolse Opvang en Activiteiten (of BOA-decreet) goedgekeurd en is er een belangrijke denkoefening gaande inzake de hervorming van de vrijetijdsactiviteiten in de Franse Gemeenschap. Hun doel? Kinderen makkelijker toegang bieden tot vrijetijdsactiviteiten tegen betaalbare prijzen, om hun ontwikkeling te bevorderen en tegelijk tijd vrij te maken voor ouders. Deze ambitie moeten we blijven nastreven, uitbreiden en er de nodige middelen voor inzetten. Tegelijkertijd moeten we verder investeren in onderzoek om meer kennis op te doen in dit domein.

In de Franse Gemeenschap neemt maar 29 % van de kinderen deel aan minstens één activiteit georganiseerd door een vakantie- of sportcentrum tijdens de zomervakantie of aan buitenschoolse activiteiten tijdens het schooljaar (FW-B, 2021⁵¹).

Om en bij de 45 % van de Vlaamse jongeren neemt aan geen enkele activiteit in clubverband deel.

Behalve op school en thuis brengen kinderen en jongeren ook een groot deel (zelfs het merendeel) van hun tijd door in de **openbare ruimte**. Op openbare plekken ontmoeten ze elkaar, spelen ze, sporten ze of rusten ze uit en daarom zijn deze plaatsen belangrijk voor het recht op vrije tijd. Kinderen spelen echter steeds minder buiten. De stedelijke ruimte wordt steeds meer verlaten door kinderen. In Vlaanderen spelen er bijvoorbeeld 37 % minder kinderen op straat, in vergelijking met gegevens uit 2008. Deze daling van de aanwezigheid in openbare ruimte zien we vooral bij meisjes en in de stad. Dit is helaas niet verrassend.

Om buiten te spelen moeten er in de stad voldoende ruimtes worden voorzien waar kinderen en jongeren zich welkom voelen. De organisatie van een wijk, de dichtheid ervan, de verkeersvrije oppervlakte, de staat van de bebouwing en de openbare infrastructuur hebben een impact op de speelmogelijkheden van kinderen, net zoals het sociale en veiligheidsklimaat in wijken. Door ruimte in te richten voor kinderen en jongeren in het hart van steden en wijken kunnen kinderen naar buiten komen, elkaar ontmoeten en in alle veiligheid genieten van hun vrije tijd.

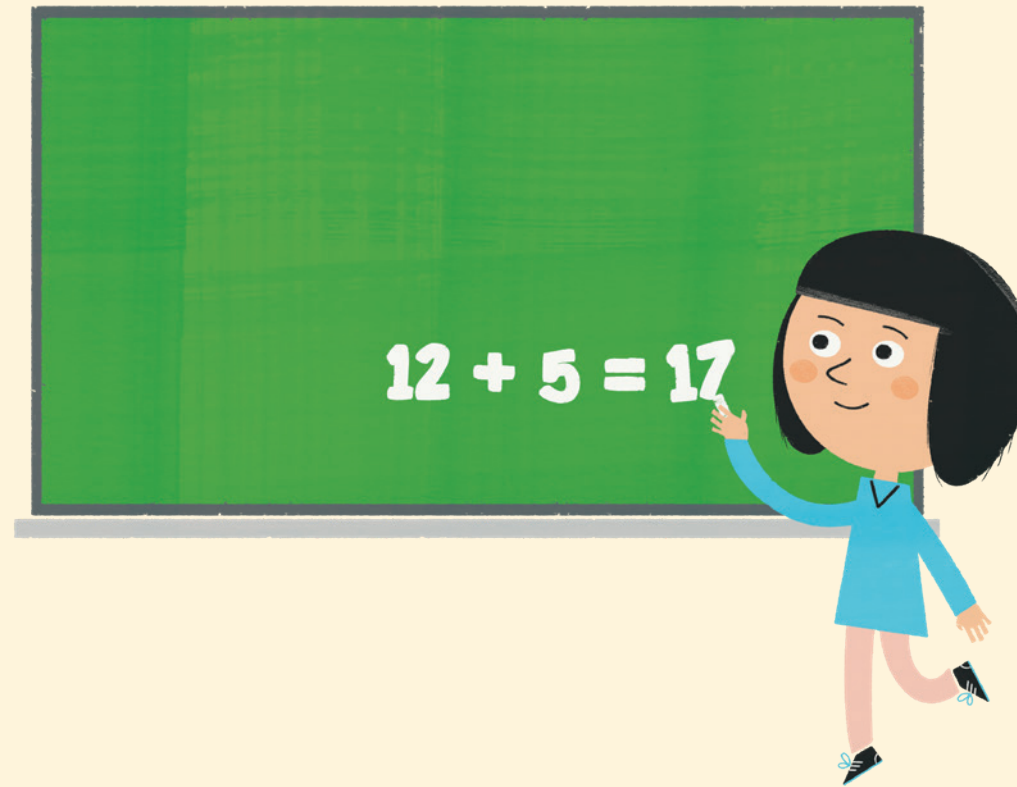
51 "Les chiffres-clés de la Fédération Wallonie-Bruxelles 2021", 2021, Fédération Wallonie-Bruxelles op <https://statistiques.cfwb.be>.

Gemeenschappen en gewesten

- Maak het georganiseerde vrijetijdsaanbod toegankelijk voor alle kinderen, zonder discriminatie, en met aandacht voor de meest kwetsbaren onder hen, waaronder kinderen in armoede, kinderen met een handicap en kinderen in migratie. Ontwikkel hier bewustmakingscampagnes toe.
- Voorzie voldoende middelen voor de verdere uitrol van het decreet over Buitenschoolse Opvang en Activiteiten (of BOA-decreet) in Vlaanderen.
- Subsidieer vrijetijdsorganisaties voldoende opdat kosten geen drempel meer zouden zijn tot hun toegang.
- Stimuleer lokale overheden om openbare plaatsen voor vrije tijd en ontmoetingen te bewaren en in te richten en om er niet-georganiseerde vrijetijdsactiviteiten in de openbare ruimte te faciliteren.
- Versterk de samenwerking tussen scholen, buitenschoolse initiatieven en gezinnen, met bijzondere aandacht voor kwetsbare buurten.
- Verzeker een billijk evenwicht tussen de "drie tijden" van het kind (gezin, school en vrije tijd), zodat alle kinderen de nodige tijd hebben om deel te nemen aan kwaliteitsvolle activiteiten en om tot rust te komen.

14

ONDERWIJS

Toegankelijk kwaliteitsonderwijs is essentieel voor de ontwikkeling en toekomst van kinderen en jongeren. Op school leren ze niet alleen vaardigheden. Ze leren er samenleven en zich openstellen voor interculturaliteit en ze krijgen er ook democratische waarden mee. In het kader van haar missie moet de school bijdragen tot de sociale opvoeding van elk kind.

Het onderwijs in België behoort echter nog altijd tot een van de meest ongelijke onderwijssystemen van de OESO-landen: de socio-economische status van leerlingen bepaalt in grote mate hun slaagkansen op school en dus ook hun kansen op sociale emancipatie. Hoewel Vlaanderen op de tweede plaats van de meest ongelijke onderwijssystemen binnen de OESO⁵² staat, doet het Franstalige systeem het nauwelijks beter met een vierde plaats in de rangschikking. Deze ongelijkheid gaat vooral ten koste van kinderen uit sociaal en economisch kwetsbare gezinnen en kinderen met een migratieachtergrond. Ze krijgen te maken met obstakels die hun toegang tot kwaliteitsonderwijs in de weg staan, zoals schoolkosten en discriminatie door andere leerlingen en leerkrachten,

waardoor ze slechte schoolresultaten behalen, overmatig doorverwezen worden naar technische en beroepsopleidingen en in het buitengewoon onderwijs, uitvallen op school, geschorst worden of uiteindelijk geen diploma behalen.

Kwetsbare gezinnen krijgen hierdoor op school soms te maken met vooroordelen en wantrouwen. Veel kwetsbare gezinnen zijn bezorgd en dat verergert soms nog door de complexe financiële situatie die de relatie tussen gezinnen en de school verstoort. Het Belgische onderwijs wordt verondersteld gratis te zijn. Desondanks zetten **schoolkosten** voor de aankoop van schoolbenodigdheden, schoolreizen en -uitstappen en soms opvang (buitenschoolse opvang) het budget van huishoudens onder druk. Sommige gezinnen zijn niet in staat om de kosten te betalen die hen worden aangerekend. In het Vlaamse onderwijs liepen de onbetaalde facturen in het schooljaar 2021-2022 op tot 11 miljoen euro.

⁵² OESO, 2018

De niet aflatende inspanningen van gemotiveerde pedagogische en onderwijsteams trachten de groeiende kloof tussen gezinnen in een kwetsbare situatie en het schoolsysteem het hoofd te bieden. Maar ondanks hun goede wil, worden de tegenstellingen groter. Dat blijkt uit de aanzienlijke stijging, bijna een verdubbeling van het aantal **tijdelijke en definitieve schooluitsluitingen** in het Vlaamse basisonderwijs en middelbaar onderwijs op één jaar tijd.

Bepaald overheidsbeleid maakt het er niet makkelijker op om deze kloof te verkleinen en het sociale isolement open te breken. In juli 2021 besliste de Vlaamse regering om een einde te maken aan de verplichting van scholen om plaatsen vrij te houden voor kinderen in een kwetsbare situatie. Voortaan kunnen steden en gemeenten een dergelijke verplichting opleggen.

In de Franse Gemeenschap is de schooluitval met 28 % gestegen in 2021-2022 tegenover het vorige jaar. In Vlaanderen verlaat 12 % van de leerlingen de school zonder diploma.

Tot slot mogen we niet vergeten dat armoede talrijke facetten van het schoolleven beïnvloedt. **Menstruatiearmoede** is hiervan één aspect. Volgens negen op de tien leerlingen in het Vlaamse onderwijs moeten scholen het probleem aanpakken dat jonge meisjes door geldgebrek geen hygiënische producten kunnen kopen. Bovendien moet de overheid scholen financieel ondersteunen zodat ze meisjes gratis van menstruatieproducten kunnen voorzien die ze nodig hebben.

In een voorgaand hoofdstuk werd ook reeds uitvoerig ingegaan op de grote tekortkomingen inzake inclusie van kinderen met een handicap in het gewoon onderwijs.

Gezinnen in kwetsbare situaties komen daarenboven in aanvaring met het haperende schoolsysteem dat vooral kampt met een lerarentekort. Dit schrijnend gebrek, zowel in Vlaanderen als in het zuiden van het land, heeft een rechtstreekse negatieve impact op de schoolprestaties van kinderen en hun ontwikkeling. Het lerarentekort volgde op twee pandemiejaren en lockdowns die de relatie tussen kinderen en jongeren enerzijds – vooral de meest kwetsbare – en de school anderzijds negatief hebben beïnvloed. Het lerarentekort is rampzalig. Tegen het schooljaar 2024-2025 zal het Vlaamse onderwijs 7.000 à 8.000 extra leerkrachten per jaar nodig hebben. Er bestaan geen vergelijkbare gegevens voor de Franse Gemeenschap, maar het lerarentekort haalt er ook regelmatig de voorpagina van de krant. De Europese Commissie heeft ook enkele cijfers over het onderwijs in België verzameld. Daaruit maken we op dat de vacaturegraad in ons land bijna twee maal hoger is dan in de rest van de eurozone. Wat beginnende leerkrachten betreft stapt één op vijf uit het beroep in de vijf eerste jaren.

Als we opnieuw een soepele band tussen scholen en gezinnen tot stand willen brengen, moeten we ook zorgen voor oplossingen om kinderen naar hun school te vervoeren. Vanaf de eerste schooldag van elk schooljaar moeten er vervoersoplossingen beschikbaar zijn die aangepast zijn aan elk kind. Deze oplossingen moeten rekening houden met iedereen, ook met kinderen met een handicap. Want mobiliteit die te wensen overlaat, kan dramatische gevolgen hebben voor kinderen. Op 30 september 2022 hadden in Brussel 189 kinderen met een handicap nog altijd geen antwoord ontvangen rond hun aanvraag van schoolvervoer en konden dus niet naar school gaan.

De schoolkosten blijven hoog in België. In de Franse Gemeenschap bedroegen de gemiddelde kosten bij de aanvang van het schooljaar 2021 per kind € 255 (exclusief informaticamateriaal) in de lagere school en € 655 (inclusief informaticamateriaal) in de middelbare school. Kwalificerend onderwijs kost gezinnen het meest: gemiddeld € 1.048 in het technisch middelbaar onderwijs en € 986 in het beroepsonderwijs (Ligue des Familles, 2022⁵³).

53 *Où est passée la gratuité scolaire ? La facture salée de l'école*, 2022, Service Études et Action politique de la Ligue des familles op <https://liguedesfamilles.be>.

Gemeenschappen en gewesten

- Voorzie gratis, inclusief en kwaliteitsvol onderwijs als hefboom om de ongelijkheidsmechanismen te doorbreken. Daar waar schoolbenodigdheden nog niet werkelijk gratis zijn, moet de wetgever de geleidelijke invoering ervan plannen door middel van een bij decreet vastgesteld tijdschema. In afwachting van het volledig gratis zijn van het kleuter-, basis- en secundair onderwijs, moet ervoor gezorgd worden dat de maximumfactuur aan schooluitgaven en deelname aan en schoolreizen en -uitstapjes, begrensd wordt.
- Veralgemeen in de Franse gemeenschap het systeem waarbij aan elke leerling die in het eerste jaar van het secundair onderwijs instapt, gratis een computer ter beschikking wordt gesteld.
- Voorzie prioritaire de kosteloosheid van het nodige materiaal in het technisch en beroepsonderwijs.
- Ontwikkel maatregelen om de oververtegenwoordiging van de meest kansarme kinderen, in het buitengewoon, technisch en beroepsonderwijs aan te pakken.
- Verbied en sanctioneer schoolpraktijken waarbij leerlingen om sociaaleconomische en/of culturele redenen naar een bepaalde studierichting of het buitengewoon onderwijs worden georiënteerd.
- Richt in het Vlaamse secundair onderwijs een brede eerste graad op teneinde de studiekeuze van leerlingen uit te stellen.
- Bevorder de sociale diversiteit in elke school. Herevalueer het Vlaamse inschrijvingsdecreet hiertoe.
- Realiseer het recht op inclusief onderwijs zonder meerkost voor de ouders.
- Stimuleer en ondersteun het doorvoeren van redelijke aanpassingen van de schoolinfrastructuur, het schoolmateriaal en pedagogische praktijken en voorzie aangepaste vervoersoplossingen.
- Wijs meer middelen toe aan scholen die (veel) kinderen uit kansarme gezinnen ontvangen.
- Neem in overleg met de betrokken gezinnen, kinderen en partners maatregelen om kinderen in kwetsbare situaties te stimuleren om naar school te gaan.
- Blijf werk maken van het tegengaan van (vroegtijdige) schooluitval en investeer hiertoe in bijkomende schoolondersteuning.
- Verbied elke definitieve schorsing zonder dat de betrokken leerling een gelijkaardige plaats heeft in een nieuwe school.
- Verbeter de werkomstandigheden van leerkrachten door onder meer het aantal leerlingen per klas te beperken of meer leerkrachten aan te stellen, hun administratieve werklast te verminderen en hun beroep te herwaarderen.
- Vorm en ondersteun al het schoolpersoneel over en in de strijd tegen alle vormen van geweld (zowel vanwege ouders als kinderen zelf), pesten, diversiteit en schooldemocratie.
- Voorzie (financiële) steun aan scholen om menstruatieproducten kosteloos te voorzien voor leerlingen.

15

LEEFMILIEU

Zodra het mooi weer is, vullen parken en groene ruimtes in België zich met talrijke wandelaars die alleen of met hun gezin komen. Achter dit uitgesproken succes van openbare ruimte gaan ook ongelijkheden schuil.

De **toegang tot groene ruimte is niet eerlijk verdeeld in ons land**. In Wallonië hebben zes op tien personen geen toegang tot noemenswaardige groene ruimte, dit wil zeggen onbebouwd terrein, ten minste vijf hectare groot, op minder dan 200 meter van hun woning. In Brussel, dat toch een eervolle 17e plaats tussen de steden met de meeste groene ruimte bekleedt, is de situatie niet beter. Het centrum en sommige dichtbevolkte wijken bieden kinderen een horizon van beton zonder bomen. Slechts 10 % van de groene ruimte in de hoofdstad bevindt zich in het centrum. In Vlaanderen moet 50 % van de inwoners meer dan 800 meter afleggen om toegang te krijgen tot wat groen in gebieden van meer dan 10 hectare.

In feite slaat België een slecht figuur onder de rijke landen, met **een 29^e plaats als het op stedelijke groene ruimte voor kinderen aankomt**⁵⁴. Kinderen hebben gezonde en toegankelijke ruimtes nodig om zich te ontspannen. Voor de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO⁵⁵) behoren groene ruimtes zelfs tot de sociale gezondheidsdeterminanten. Contact met de natuur, buitenlucht, planten, bomen en activiteiten in een aangename omgeving zijn belangrijk voor het welzijn van kinderen. Een sedentair leven kan daarentegen bijdragen tot de achteruitgang van hun mentale gezondheid⁵⁶. De rol van groene ruimte onderstrepen is des te belangrijk omdat **bestaande groene ruimte onder druk staat**⁵⁷ door klimaatverandering, verstedelijking en privatisering.

Niet alleen de omgeving, maar **ook de achteruitgang van die omgeving heeft een rechtstreekse impact op het welzijn van kinderen** en op hun lichamelijke, mentale en sociale ontwikkeling. Kinderen zijn kwetsbaarder voor vervuiling dan volwassenen. Kinderen hebben een lager gewicht en hun lichaam en hersenen zijn in volle ontwikkeling. Kinderen drinken meer water, ze eten meer, ze ademen vaker en sneller. Ze spelen buiten en hun zwaartepunt ligt dicht bij de grond. Daarom zijn kinderen vatbaarder voor de gevolgen van milieurisico's.

En deze risico's zijn in ons land talrijk aanwezig. We kunnen zelfs zeggen dat België zich aan de staart van het peloton van de OESO-landen bevindt. **Kinderen worden bijzonder hard getroffen door chemische**

In België worden kinderen bijzonder hard getroffen door chemische vervuiling. Ons land doet het bijzonder slecht op het gebied van blootstelling aan lood en pesticiden, met een 40^e plaats tussen 43 rijke landen.

Het aantal verloren gezonde levensjaren (**Disability-adjusted life years**⁵⁹) door verkeersongevallen bij kinderen van 0 tot 14 jaar ligt in België hoger dan in alle buurlanden (1,03). Bovendien raken in België elke dag nog 13 kinderen gewond bij ongevallen op weg naar school of naar huis (**UNICEF Innocenti, 2022**⁶⁰).

vervuiling in België. Ons land doet het bijzonder slecht op het gebied van blootstelling aan lood en pesticiden, met een 40^e plaats op 43! Uit gedetailleerd onderzoek dat door **The Lancet**⁵⁸ werd gepubliceerd, bleek dat bij een kwart van de patiënten met kinderastma, luchtvervuiling de oorzaak is. Bovendien heeft 7,8 % van de kinderen een te hoog loodgehalte in het bloed, en woont 8,9 % van hen in een zone met een hoog risico op vervuiling door pesticiden. Intensieve landbouw en industriële activiteiten in de haven van Antwerpen, zijn medeverantwoordelijk voor deze slechte resultaten.

De kwaliteit van de Belgische lucht is slechter dan het Europese gemiddelde. In 2019 heeft het Comité voor de rechten van het kind van de Verenigde Naties er duidelijk op gewezen **dat luchtvervuiling schadelijke gevolgen heeft voor de gezondheid van kinderen in België** en kan leiden tot luchtwegaandoeningen en astma. Het Comité stelde ook het gebrek aan informatie over de omvang van het probleem in ons land aan de kaak. Volgens het Verdrag inzake de rechten van het kind moeten lidstaten nochtans maatregelen nemen om ziekten te bestrijden en daarbij specifiek rekening houden met de gevaren en risico's van luchtvervuiling.

Luchtvervuiling wordt onder andere veroorzaakt door fijne deeltjes die worden uitgestoten door voertuigen met verbrandingsmotoren, zoals auto's en vrachtwagens. Voertuigen vormen een van de problematische factoren die verantwoordelijk zijn voor milieuvuiling. Ze kunnen ook de dagelijkse leefomgeving van kinderen aantasten, niet alleen door hun schadelijke uitstoot, maar ook doordat ze wegen onveilig maken.

54 "Overconsumptie in de rijkste landen ter wereld vernietigt de leefomgeving van kinderen wereldwijd", 2022, UNICEF op <https://www.unicef.be>.

55 "Who benefits from nature in cities? Social inequalities in access to urban green and blue spaces across Europe", 2023, European Environment Agency op <https://www.eea.europa.eu>.

56 "The state of the world's children 2021, On my mind, Promoting, protecting and caring for children's mental health", 2022, UNICEF op <https://www.unicef.org/reports/state-worlds-children-2021>

57 "Duurzaamheid en armoede", 2018-2019, Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting op <https://armoedebestrijding.be>.

58 P. ACHAKULWISUT, M. BRAUER, P. HYSTAD, S. C. ANENBERG, "Global, national, and urban burdens of pediatric asthma incidence attributable to ambient NO2 pollution: estimates from global datasets", 2019, The Lancet op <https://www.thelancet.com>.

59 "Disability-adjusted life years (DALYs)", World Health Organization op <https://www.who.int>.

60 UNICEF Office of Research, "Places and Spaces: Environments and children's well-being", Innocenti Report Card 17, 2022, UNICEF op <https://www.unicef.be>.

Een ander probleem als het om het leefmilieu gaat: mobiliteit. Elke dag raken er kinderen gewond bij ongevallen op weg naar school of naar huis, en elk jaar daalt de gezonde levensverwachting van Belgische kinderen door verkeersongevallen. Het is belangrijk om te onthouden dat **veilige en toegankelijke mobiliteit een factor is die de positieve ontwikkeling van kinderen bevordert**. België zou dus meer actie moeten ondernemen om meer en toegankelijker openbaar vervoer aan te bieden, ten voordele van kinderen natuurlijk, maar ook van de luchtkwaliteit. Nieuw en ambitieus verkeersbeleid moet kansen creëren voor kinderen en rekening houden met hun noden. Met andere woorden: we moeten voorrang geven aan investeringen in openbaar vervoer, een veilige schoolomgeving en betere fietspaden.

Federaal

- Garandeer dat elk nieuw product dat op de markt wordt gebracht, wordt beoordeeld op zijn impact op kinderrechten en toekomstige generaties. Breid het verbod op de export van actieve verboden bestanddelen uit naar andere landen.
- Eis op internationaal niveau dat er expliciet rekening wordt gehouden met kinderrechten in acties ter bescherming van de oceanen.
- Versterk het nationale treinnetwerk om natuurgebieden toegankelijker te maken en luchtvervuiling tegen te gaan.

Europees

- Pas het voorzorgsprincipe toe in de hernieuwing of verlenging van vergunningen voor potentieel schadelijke stoffen en denk hierbij steeds aan de impact op kinderen.
- Stem de luchtkwaliteitsnormen af op de WHO-richtlijnen om kinderen te beschermen tegen de verwoestende gevolgen van luchtvervuiling.

Gemeenschappen en gewesten

- Voorzie nieuwe diensten voor kinderen steeds op veilige en gezonde afstand van plaatsen met een verhoogde vervuiling en blootstelling aan gevaarlijke omgevingsfactoren.
- Ondersteun kwalitatief onderzoek naar de beschikbaarheid van groene ruimtes voor kinderen alsook naar de impact van de vervuiling van de openbare ruimte op kinderen.
- Versnel en verhoog de ambities rond het toepassen van de kindnorm (8-80 norm) in het mobiliteitsbeleid en voer een nieuw en ambitieus verkeersbeleid dat specifiek rekening houdt met kinderen.
- Maak een prioriteit van het openbaar vervoer, het creëren van verkeersveilige schoolomgevingen en het verbeteren van fietsinfrastructuur. Pas het openbaar vervoer en de zachte mobiliteitsinfrastructuur aan de behoeften van gezinnen aan (fietsenstallingen, faciliteiten om baby's te verschonen in stations en metrostations, perrons en voertuigen toegankelijke maken voor kinderwagens, enz.)
- Investeer meer in milieueducatie met de actieve participatie van scholen.

16 KLIMAAT

In 2021 richtten overstromingen een ravage aan in de provincie Luik en teisterden het land. Daar had de klimaatverandering alles mee te maken. Klimaatverandering slaat wereldwijd toe, ook in ons land. Hittegolven en bosbranden zijn 's zomers voortaan een vaste topic in het nieuws.

Minder bekend is dat **de klimaatcrisis in de eerste plaats een kinderrechtencrisis is**. Jonge kinderen worden hard getroffen door deze extreme gebeurtenissen. De klimaatcrisis is zelfs een van de belangrijkste uitdagingen geworden op het gebied van kinderrechten. Overal ter wereld verstoren omvangrijke klimaatrampen het leven van miljoenen kinderen. De zwaarst getroffen landen zijn nochtans maar verantwoordelijk voor een heel klein deel van de CO₂-uitstoot op wereldschaal. In een **onderzoek uit 2021**⁶¹ toonde UNICEF aan dat bijna de helft van alle kinderen ter wereld, dus ongeveer 1 miljard mensen, is blootgesteld aan een extreem hoog risico door de gevolgen van klimaatverandering. Droogte, overstromingen, branden, de stijgende zeespiegel, stormen veroorzaken chaos en dwingen gezinnen om elders hun toevlucht te zoeken.

Klimaatverandering **zet ook alle diensten voor kinderen onder druk**. Het recht op voeding, het recht op leven, het recht op onderwijs, het recht op gezondheid komen door de klimaatcrisis allemaal in het gedrang. In 2022 werd het recht op onderwijs **van bijna 40 miljoen kinderen**⁶² verstoord door de klimaatcrisis. Datzelfde jaar troffen overstromingen 27,6 miljoen kinderen. We weten met zekerheid dat de meeste van deze klimaatgebeurtenissen verband houden met de opwarming van de atmosfeer, die zelf het gevolg is van menselijke activiteiten. Uit een

61 "The Climate Crisis is a Child Rights Crisis: Introducing the Children's Climate Risk Index", 2021, UNICEF op <https://www.unicef.org>.

62 "The climate crisis disrupts the education of 40 million children every year", 2022, Reliefweb op <https://reliefweb.int>.

Wereldwijd zegt 59 % van de kinderen zeer of ernstig bezorgd te zijn en maakt 84 % zich matig zorgen over de klimaatverandering (*The Lancet*, 2021⁶⁶). In België zeggen minstens 8 op 10 jongeren dat ze bezorgd zijn over het klimaat. In 2019 gingen in België 10.000 kinderen en jongeren de straat op om het klimaat te verdedigen.

recent onderzoek is gebleken dat **56 % van alle extreme weersomstandigheden**⁶³ verband hield met de klimaatverandering veroorzaakt door menselijke activiteiten. Deze gebeurtenissen zullen toenemen. Klimaatschokken zullen steeds heviger worden. In 2050 zullen naar schatting 2,2 miljoen kinderen in België te maken krijgen met hevigere hittegolven die veel langer duren.

Kinderen maken zich ernstig zorgen over klimaatverandering. In België zeggen acht op tien kinderen dat ze zich zorgen maken over het klimaat. De grote klimaatmarsen hebben aangetoond dat jongeren zich met passie voor deze zaak inzetten. Maar wanneer kinderen zich zorgen maken, kan dat soms tot angst leiden. Sommigen gebruiken de term klimaatangst. De gevolgen van deze stress kunnen doorwegen op het mentale welzijn van kinderen volgens *The Lancet in 2021*⁶⁴.

Dit onderstreept nog eens dat **participatie belangrijk is!** Kinderen moeten hun ongemak kunnen uiten, ze moeten informatie over het klimaat krijgen en ze moeten vooral

de middelen hebben om hun stem te laten horen en actie te ondernemen. Ze moeten kanalen vinden om hun ongerustheid en ideeën uit te spreken. En we moeten vooral naar hen luisteren. In 2022 zette België een belangrijke stap door de Declaration on Children, Youth and Climate Action⁶⁵ te ondertekenen. Het is belangrijk dat deze beloften in de praktijk worden gebracht.

Klimaatverandering is per definitie **een bedreiging voor de kinderrechten**, die om een krachtig en duidelijk politiek antwoord vraagt, op nationaal en internationaal niveau. Hiervoor moeten we op alle niveaus in actie komen zonder de eeuwige discussies over bevoegdheden die de daadkracht ondermijnen. Want het gaat om een noodgeval. In deze context mogen we kinderen niet vergeten in het beleid dat we implementeren. Kinderen moeten een prioriteit zijn in toekomstige actieplannen. UNICEF maakte de balans op. Van de bijdragen bepaald op nationaal niveau – waarin de doelen en maatregelen per land zijn opgesomd ter naleving van het akkoord van Parijs – bevat maar 14 % een specifiek onderdeel voor kinderen en jongeren. Misschien nog verontrustender: slechts 2,4 % van de internationale klimaatfinanciering is afgestemd op kinderen. Dat is ruim onvoldoende.

⁶³ "Attributing extreme weather to climate change", CarbonBrief op <https://www.carbonbrief.org>.

⁶⁴ "Climate anxiety in children and young people and their beliefs about government responses to climate change: a global survey", 2021, *The Lancet* op <https://www.thelancet.com>.

⁶⁵ "Declaration on Children, Youth and Climate Action", 2019, UNICEF op <https://www.unicef.org>.

⁶⁶ "Climate anxiety in children and young people and their beliefs about government responses to climate change: a global survey", 2021, *The Lancet* op <https://www.thelancet.com>.

Federaal

- Waarborg het recht op informatie en toegang tot justitie voor kinderen. Faciliteer kindvriendelijke justitie en juridische mechanismen om kinderen te kunnen laten opkomen voor hun recht op een gezonde omgeving alsook om te worden gehoord.
- Integreer klimaatmitigatie en klimaatadaptatie, met een specifieke focus op de unieke kwetsbaarheden van kinderen, binnen alle programma's van de Belgische ontwikkelingssamenwerking.

Interfederaal

- Realiseer een 'kindgevoelig' klimaatbeleid met respect voor kinderrechten in lijn met de gemaakte internationale en Europese afspraken terzake. Zulk beleid moet kinderen beschermen, voorop stellen, afdoende voorbereiden op verandering en verdere verslechtering voorkomen.
- Voorkom mogelijke ergere gevolgen van de klimaatverandering. Steun hiertoe een herziening van de Europese klimaatdoelstellingen in lijn met het Akkoord van Parijs: reduceer de uitstoot van broeikasgassen tegen 2030 met minstens 61% (in vergelijking met het niveau van 1990) en stel alles in het werk om onder een klimaatopwarming van 1,5°C te blijven.
- Bescherm kinderen tegen de gevolgen van klimaatverandering door het Belgisch engagement op vlak van klimaatfinanciering te verhogen en er op toe te zien dat zulke financiering ook bijdraagt tot het beschermen van kinderen.
- Wees voorbereid op klimaatrampen en zorg voor een afdoend slachtofferfonds.
- Ondersteun de duurzame participatie van kinderen in formele klimaatprocessen, beleidsvorming over klimaat en in de opmaak en uitwerking van klimaatactieplannen.

Gemeenschappen en gewesten

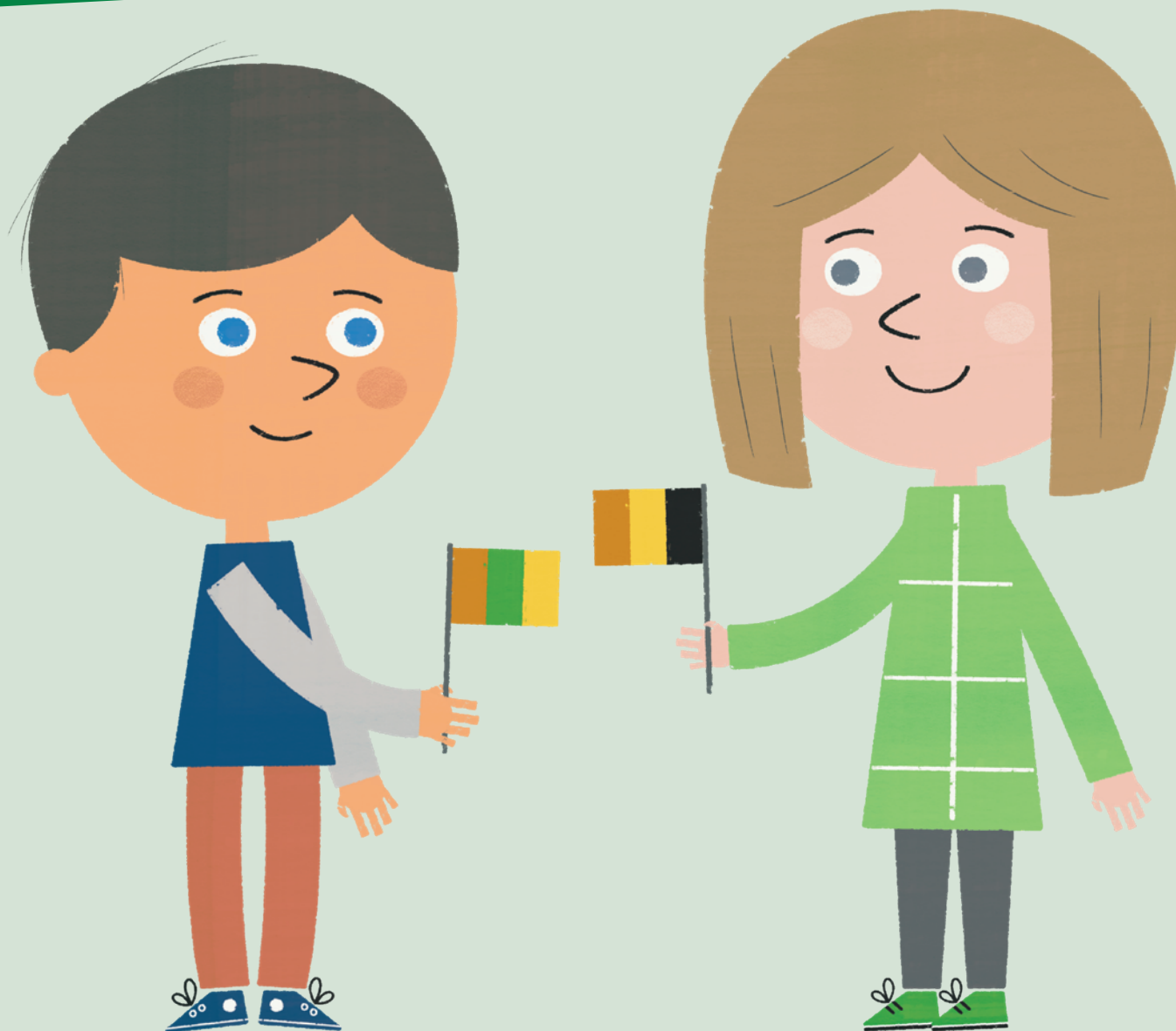
- Stimuleer educatie over klimaatverandering en voorzie alle kinderen van gepaste informatie over de klimaatcrisis, de impact ervan en de individuele acties die ze kunnen ondernemen om gedragsverandering aan te moedigen.

Europees

- Geef prioriteit aan de verwezenlijking van kinderrechten in de financiering van de EU-klimaattransitie.

17

INTERNATIONALE
SOLIDARITEIT

De afgelopen jaren zijn ongelooflijk moeilijk geweest voor mensen in de hele wereld. Grote crises waarmee de wereld werd of wordt geconfronteerd, treffen kinderen met volle kracht en **verergeren de toch al ernstige gevolgen van armoede bij kinderen en gezinnen** die in landen leven waar sociale vangnetten ontoereikend of onbestaand zijn. En deze kinderen zijn talrijk.

Bijna drie op vier kinderen kunnen geen beroep doen op sociale bescherming, waardoor ze uiterst kwetsbaar zijn voor economische tegenslagen die hen of hun ouders treffen. In 2020 kwamen meer dan 70 miljoen mensen in extreme armoede terecht, **wat hun totale aantal op 700 miljoen brengt**⁶⁷. Bovendien voelen in de eerste plaats de allerjongsten de impact van economische en sociale schokken in de wereld. **Kinderen lopen twee keer meer risico dan volwassenen om in extreme armoede te leven**, dit wil zeggen met minder dan 1,90 usd per dag.

Naast financiële armoede bestaat er ook **multidimensionale armoede waardoor een miljard kinderen geen toegang tot onderwijs, gezondheidszorg, huisvesting of water heeft**. Dit cijfer steeg met 15 % door de pandemie. Toegang tot onderwijs vormt een van de belangrijkste hefboomen om kinderen uit de armoede te halen. Hoewel de situatie verbetert, **gaan nog altijd 244 miljoen kinderen in de wereld niet naar school** en dan vooral in Sub-Saharisch Afrika waar 98 miljoen kinderen elke dag **hun recht op onderwijs geschonden zien**⁶⁸. Wanneer kleuteronderwijs of voorschools onderwijs niet verplicht en niet gratis is, heeft dat enorme gevolgen voor de schoolloopbaan van kinderen. In landen waar een dergelijk aanbod niet bestaat, gaat 10 % van de meisjes en 9 % van de jongens niet naar school, hoewel ze er de leeftijd voor hebben.

In talrijke regio's in de wereld zijn kinderen in conflicten en oorlogen verwickeld. Ze zijn het slachtoffer van geweld en worden gedwongen om mee te vechten. Oorlog is vernietigend voor kinderrechten.

De Verenigde Naties schatten dat er tussen 2005 en 2022 315.000 ernstige schendingen van het internationale humanitaire recht zijn gepleegd tegen kinderen, in het kader van conflicten. Deze cijfers liegen er niet om. Ze zijn ronduit schrijnend. Achter deze ernstige inbreuken gaan gruwelijke feiten schuil: meer dan 120.000 kinderen zijn gedood of verminkt. Minstens 105.000 kinderen zijn gerekruteerd of gebruikt door strijdkrachten of gewapende groepen. Meer dan 32.500 kinderen zijn ontvoerd en 16.000 kinderen zijn het slachtoffer van seksueel geweld (UNICEF, 2023⁶⁹).

In zo'n context slaan kinderen en hun gezinnen op de vlucht om te ontsnappen aan het geweld en zichzelf in veiligheid te brengen. Maar de wegen naar een veilige haven zijn zelf bezaaid met wreedheden. In 2021 sloegen ongeveer 36,5 miljoen kinderen op de vlucht voor conflicten, geweld en vervolging. Kinderen maken minder dan een derde van de wereldbevolking uit, maar vertegenwoordigen ruim 40 % van alle vluchtelingen in de wereld. Ze slaan dus met velen op de vlucht en zoeken bescherming en een betere toekomst in andere landen dan hun vaderland.

De impact van humanitaire crises op de mentale gezondheid van kinderen en jongeren varieert sterk. Sommige kinderen zijn veerkrachtig, maar anderen krijgen te maken met **extreem en langdurig leed**⁷⁰.

Kinderen lopen twee keer meer risico dan volwassenen om in extreme armoede te leven, dus om met minder dan 1,90 usd per dag te overleven. Ongeveer 356 miljoen kinderen verkeren in deze situatie. Eén miljard kinderen leven ook in multidimensionale armoede, dit wil zeggen zonder toegang tot onderwijs, gezondheidszorg, huisvesting, voeding, sanitaire voorzieningen en water (OIT- UNICEF, 2023⁷¹).

Psychisch lijden treft veel jongeren, of ze nu wel of niet betrokken waren bij oorlogen en conflicten. Wereldwijd leeft meer dan één jongere op zeven, tussen 10 en 19 jaar, met een gediagnosticeerde mentale stoornis.

Wereldwijd zijn meer dan de helft van de mensen die in extreme armoede leven, kinderen, hoewel zij slechts een derde van de wereldbevolking vertegenwoordigen (Wereldbank - UNICEF, 2023)

In 2020 was bijna een op drie kinderen die buiten hun geboorteland leven een vluchteling; voor volwassenen bedraagt deze verhouding maar 1 op 20 (UNICEF, 2022⁷²).

Om de tragedie te bestrijden waarmee miljoenen kinderen in de wereld worden geconfronteerd, is officiële ontwikkelingshulp (ODA) een essentieel instrument. Deze hulp kan rechtstreeks naar de kwetsbaarste mensen gaan, of naar sectoren die bijdragen aan hun welzijn. Ontwikkelingshulp heeft haar nut al bewezen. Ze helpt om kindersterfte te doen dalen en verbetert de toegang van kinderen – in het bijzonder van meisjes – tot onderwijs.

Toch is het percentage van het bruto nationaal inkomen dat België aan officiële ontwikkelingshulp besteedt de laatste tien jaar onveranderd gebleven. Met 0,45 % staat de Belgische officiële ontwikkelingshulp nog ver onder de internationale doelstelling van 0,7 %.

Federaal

- Stel een groeitraject op voor de Belgische officiële ontwikkelingshulp zodat die tegen 2030, 0,7% van het bruto nationaal inkomen bedraagt.
- Investeer meer in de kind- en adolescent-gerichte prioriteiten van de Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen (onder meer sociale bescherming, gezondheidszorg en inclusief kwaliteitsvol onderwijs).
- Blijf pleiten voor de naleving van internationale wetten en normen die kinderen beschermen in tijden van oorlog.
- Draag aanzienlijk bij tot de internationale klimaatfinanciering.
- Zorg ervoor dat kinderen en jongeren uit de partnerlanden worden geraadpleegd in de ontwikkelingssamenwerking.

68 "Out-of-School Rate", UNESCO op <https://education-estimates.org>.

69 "More than 300,000 grave violations against children in conflict verified worldwide in past 18 years", 2023, UNICEF op <https://www.unicef.org>.

70 "The state of the world's children 2021, On my mind, Promoting, protecting and caring for children's mental health", 2022, UNICEF op <https://www.unicef.org/reports/state-worlds-children-2021>

71 "Towards universal social protection for children: Achieving SDG 1.3, ILO-UNICEF Joint Report on Social Protection for Children", 2019, ILO and UNICEF op <https://www.unicef.org>.

72 "Worldwide, about 43.3 million children had been displaced as a consequence of conflict and violence as of the end of 2022", UNICEF op <https://data.unicef.org/>

Interfederaal

- Bied jongens en meisjes, in België en op internationaal niveau, veilige participatieruimtes aan om zich te informeren, ideeën uit te wisselen en actie te ondernemen rond de Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen en kinderrechten.

Europees

- Stel de rechten en specifieke behoeften van kinderen centraal in het externe optreden van de EU, zowel op vlak van humanitaire hulp als in de Europese ontwikkelingssamenwerking.

Gemeenschappen en gewesten

- Versterk het onderwijs in wereldburgerschap en solidariteit voor alle kinderen, inclusief de meest kwetsbare en dit vanaf de kleuterschool.
- Stop elk type wapenexport waarbij het risico bestaat dat de wapens worden gebruikt om ernstige schendingen van mensenrechten en kinderrechten, of van het internationale humanitaire recht te plegen of in de hand te werken.

Dit memorandum is het resultaat van een intensieve samenwerking van de kinderrechtenactoren in België met de steun van vele partners uit verscheidene andere sectoren.

De coördinatie werd verzorgd door UNICEF België, Kinderrechtencoalitie Vlaanderen en la Coordination des ONG pour les droits de l'enfant.

